

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Vodící pes v péči člověka se zrakovým postižením

Guide Dog in Charge of Visually Impaired Person

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Šumníková , Ph.D.

Autor práce: Marie Uzlová

2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vodící pes v péči člověka se zrakovým postižením“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

V Praze 15. 6. 2011

.....

Marie Uzlová

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Pavlíně Šumníkové, Ph.D. za odborné vedení a pomoc při zpracování bakalářské práce. Také děkuji Ing. Haně Jasenovcové za cenné připomínky k práci a poskytnutí materiálů ze Střediska výcviku vodících psů. Zároveň děkuji všem majitelům vodících psů za poskytnutí rozhovorů pro účely této práce.

Anotace:

Bakalářská práce se zaměřuje na výcvik vodících psů v České republice. Rozebírá jednotlivá období přípravy psa potřebných pro jeho pozdější využití. Práce se podrobněji zabývá obdobím předávání psa člověku se zrakovým postižením a legislativou spojenou s vlastnictvím vodícího psa. Dále řeší možné formy služeb následného servisu organizací pro klienty, kteří již mají vodícího psa. V rámci výsledků šetření je hodnocen vliv popředávací péče prováděné ve formě pravidelných setkávání klientů na výkonnost psa v oblasti poslušnosti a schopnosti pohybu v terénu. Autorka se snaží v práci poukázat na potřebu další spolupráce mezi klientem a organizací.

Klíčová slova:

Člověk se zrakovým postižením, vodící pes, předvýchova, výcvik, předávání psa, legislativa, následná péče, pravidelné setkávání klientů

Abstract:

This thesis focuses on training of guide dogs in the Czech Republic. It discusses about individual parts of dogs training needed for later use. The thesis deals with the period when the dog is transfer to person with visual impairment and also about legislation related to ownership of guide dog. Thereinafter solves some sorts of service for clients who already have guide dog .There are evaluation influence of after care which is organized by regular meeting of clients. They can practice dog training such as obedience and movements at different environs. The author tries to refer necessity of subsequent cooperation between client and organization.

Keywords:

People with visual disabilities, guide dogs, puppywalking, training, transfer of dog, legislation, aftercare, regular meeting clients

Obsah

1	Úvod	1
2	Definice zrakového postižení.....	3
2.1	Klasifikace zrakových vad	4
2.2	Prostorová orientace a samostatný pohyb zrakově postižených	6
3	Vodící pes.....	12
3.1	Poslání vodícího psa.....	12
3.2	Historie výcviku vodících psů.....	12
4	Cvičiteléské subjekty vodících psů.....	16
4.1	Subjekty cvičící vodící psy v České republice spadající pod Mezinárodní federaci vodících psů:	18
4.2	Ostatní subjekty cvičící vodící psy v České republice.....	19
5	Výcvik vodících psů	22
5.1	Plemena používaná k výcviku vodících psů (příloha)	22
5.2	Výběr štěňat a vhodných fen.....	22
5.3	Předvýchova.....	23
5.4	Výcvik.....	25
6	Vlastnictví vodícího psa.....	30
6.1	Předávání psa	30
6.2	Nárok na vodícího psa.....	32
6.3	Práva a povinnosti vznikající s vlastnictvím vodícího psa.....	33
6.4	Popředávací servis.....	35
6.5	Soutěže vodících psů.....	38
7	Účel popředávací péče	41
7.1	Metodologie výzkumu	41
7.1.1	Technika metody šetření pro úkol 1:	42
7.1.2	Technika metody šetření pro úkol 2:	44
7.1.3	Technika metody šetření pro úkol 3:	45
7.2	Interpretace výsledků šetření.....	45
7.2.1	Interpretace výsledků úkolu č. 1	45
7.2.2	Interpretace výsledků úkolu č. 2.....	46
7.2.3	Interpretace výsledků úkolu č. 3	47
7.3	Závěry šetření.....	50

8	Závěr	52
9	Resumé.....	54
10	Literatura	56
11	Seznam symbolů a zkratek.....	62
12	Přílohy	63

1 Úvod

Zrak slouží k optickému vnímání světa, který nás obklopuje. Díky němu rozeznáváme světlo, tmu, barvy, tvary a prostor. Dá se považovat za nejdůležitější smysl pro člověka, protože 75% - 80% informací vnímáme zrakem (Pešatová, 2005a).

„V České republice však žije přibližně 60 000 lidí s těžkým zrakovým postižením“ (Vládní výbor pro zdravotně postižené občany, 1993), kteří mají v určitých oblastech a stupních tyto schopnosti snižené. Do popředí v jejich nahlížení na svět se dostávají ostatní smysly a to především hmat a sluch, ale i čich a chuť.

Pro zmírnění informačních bariér a co největší náhradu zraku se vyrábí rozličné druhy kompenzačních pomůcek. Tyto nástroje, přístroje a zařízení se dají dělit do více skupin podle různých kritérií. Existují pomůcky mechanické a elektronické, jednoduché i náročné na obsluhu, s hmatovým nebo hlasovým výstupem. Podstatným hlediskem výběru a používání kompenzační pomůcky je účel jejího využití. Jednou z oblastí je uspokojování základních životních potřeb, kde se používají pomůcky pro sebeobsahu. Všichni lidé se zrakovou vadou, ať už se jedná o vadu lehčí nebo těžší, potřebují denně získávat a zpracovávat informace ze svého prostředí různými činnostmi, jako například čtením a psaním. Neméně důležitá je pro ně orientace v prostoru, k čemuž jim slouží pomůcky pro orientaci a mobilitu. Většina lidí by jistě do této kategorie pomůcek dokázala přiřadit bílou hůl či vysílačku pro nevidomé, ale málo kdo již ví, že do této skupiny kompenzačních pomůcek spadá i vodící pes.

Vodící pes se objevoval jako průvodce a společník nevidomých lidí už před mnoha lety. První písemné záznamy o výcviku psů pro lidi se zrakovým postižením pochází z 18. století. V roce 1927 vznikla ve Velké Británii první škola na světě určená k výcviku vodících psů. Tato myšlenka se rozšířila postupem času do mnoha zemí (Jasenovcová, 2007b, s. 61). V České republice působí v dnešní době asi 15 subjektů zabývajících se tímto speciálním výcvikem. S vývojem tohoto trendu vznikala i určitá legislativa vztahující se na majitele a cvičitele vodících psů. Dalo by se říct, že pes v činnosti své práce zastává roli průvodce lidí se zrakovým postižením. Avšak v určitých právních normách musíme nahlížet na vodícího psa, jako na kompenzační pomůcku a řídit se platnými vyhláškami našeho zákonodárství.

Služba vodícího psa je založená na vzájemném vztahu a spolupráci mezi člověkem a psem. Důležitým činitelem pro dobře vykonávanou práci vodícího psa není jen počáteční výchova a výcvik psa v organizaci k tomu určené, ale také vzájemné

porozumění a schopnost komunikace mezi dvojicí. Nevidomý člověk je na svém psu v některých situacích částečně závislý, stejně jako pes na svém majiteli. Většina lidí se zrakovým postižením, se nestává kynology ze zájmu, ale z potřeby. Poslušný pes je svému pánu dobrým pomocníkem, ale v opačném případě mu může velice znepríjemnit život.

Tato práce se zabývá výcvikem vodících psů od předvýchovy, nekončí však dobou jejich předávání nevidomému majiteli, jelikož za nejdůležitější a nejsložitější období považují právě první roky společného soužití této dvojice. V prvních týdnech a měsících se spřádají tenké nitky vzájemného vztahu mezi člověkem a psem. Podle povahy člověka a jeho stanovení pravidel si pes vytváří své hranice, které ovlivňují jeho chování a kvalitu plnění úkolů. Pokud nastane situace, se kterou si majitel vodícího psa neví rady a potřebuje pomoci, je dobré, mít možnost zpětné vazby na organizaci, od níž psa koupil. Popředávací péče by měla být součástí služeb každé kvalitní organizace cvičící vodící psy. Vzhledem ke skutečnosti, že i nejspolehlivěji vycvičený vodící pes může zapomenout po určitém čase cviky, s nimiž se pravidelně na trase nesetkává (Rolnička Brno o.s., [online] 2011c), považují za vhodnou formu popředávací péče pravidelná setkávání klientů, kde mají možnost procvičovat jednotlivé úkony pod dohledem odborníků.

Cílem mé práce je zjistit skutečný přínos pravidelných setkávání v rámci následné péče pro klienty a vliv této služby na výkonnost psa v oblasti poslušnosti a frekvence.

2 Definice zrakového postižení

V České republice není zavedena jednotná definice pro zrakové postižení. Zrakové postižení je pojímáno odlišně v rámci jednotlivých resortů, tak jak se liší náhled na danou problematiku jednotlivými profesemi. Proto je jinak vymezeno ve zdravotnictví, ve školství i v sociální sféře.

Definice zrakového postižení ze zdravotního hlediska

Příkladem definice upřednostňující zdravotní hledisko je formulace zrakového postižení podle ÚZIS (1992, sec.cit. Hamadová a kol., 2007, s.10) : *„Z medicínského hlediska je osoba se zrakovým postižením ta, která má postižení zrakových funkcí trvající i po medicínské léčbě a nebo po korigování standardní refrakční vady a má zrakovou ostrost horší než 0,3 (6/18) až po světlocit, nebo je zorné pole omezeno pod 10 stupňů při centrální fixaci, přitom tato osoba užívá nebo je potenciálně schopna používat zrak na plánování a vlastní provádění činností.“*

Definice zrakového postižení podle edukačního hlediska

Speciální pedagogika

Předmětem speciální pedagogiky *„je zkoumání podstaty a zákonitostí výchovy a edukace jedinců se speciálními potřebami z aspektu etiologie, symptomatologie, možnosti aplikace speciálně pedagogických metod (reedukace, kompenzace, rehabilitace) a profylaxe neadekvátního vyrovnání znevýhodněných osob s postižením, narušením nebo omezením* (Renotírová, Ludíková a kol., 2003, s. 14).

Finková a kol. (2007, s. 37) definuje zrakové postižení níže uvedeným způsobem: *„Ve speciální pedagogice je za jedince se zrakovým postižením chápána osoba, která trpí oční vadou či chorobou, kdy po optimální korekci má stále zrakové vnímání narušeno natolik, že ji činí problémy v běžném životě.“*

Definice zrakového postižení z psychologického hlediska

Vágnerová (1995, s. 12) považuje zrakové postižení za *„obecný pojem, označující skupinu velmi různorodých onemocnění a poruch, které mají společné jenom to, že nějakým způsobem omezují schopnost zrakového vnímání. Jejich rozdílnost je ovšem daleko větší, každá vada má svoje specifické znaky a ty mohou, opět velmi specificky, ovlivnit vývoj postiženého dítěte a jeho dalšího života.“*

2.1 Klasifikace zrakových vad

Rozdělení zrakových vad se děje na základě určitých společných znaků. Důležitá je doba vzniku zrakového postižení – lze tedy hovořit o dělení na příčiny prenatální, perinatální, postnatální a získané. Z oftalmologické literatury lze zvolit také dělení na vady vrozené a dědičné, a vady získané v průběhu života. Dále můžeme rozlišovat, zda se jedná o vadu orgánovou nebo funkční.

Zrakové vady je možno dělit z více různých hledisek:

- podle stupně zrakové vady,
- podle etiologie.

Klasifikace zrakových vad podle stupně zrakového postižení

Je nejčastěji prezentovaným dělením osob se zrakovým postižením. Vychází se ze stavu zrakového vizu/zrakové ostrosti a zachovaného rozsahu zorného pole (Hamadová a kol., 2007), (Pipeková, 2006).

Klasifikace podle WHO (SONS [online], 2002 – 2011):

Střední slabozrakost

je zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/18 (0,30) – minimum rovné nebo lepší než 6/60 (0,10); 3/10 – 1/10.

Těžká slabozrakost

je zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/60 (0,10) – minimum rovné nebo lepší než 3/60 (0,05); 1/10 – 10/20.

Slabozrakost se projevuje především sníženou nebo zkreslenou funkcí zrakového analyzátoru a deformací v oblasti zrakových představ (Hamadová a kol., 2007), (Pipeková, 2006).

Pešatová a kol. (2005b, s.32) dodává, že „u slabozrakých osob se z 30 % objevují poruchy barvocitu.“

Těžce slabý zrak

- a) zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 3/60 (0,05) - minimum rovné nebo lepší než 1/60 (0,02); 1/20 - 1/50,

- b) koncentrické zúžení zorného pole obou očí pod 20 stupňů, nebo jediného funkčně zdatného oka pod 45 stupňů.

Osoby v této kategorii rozpoznají prsty na ruce do vzdálenosti 1metru. Dochází k deformaci zrakových schopností a k potížím při prostorové orientaci (Hamadová a kol., 2007).

Praktická slepota

je zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí 1/60 (0,02), 1/50 až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena.

Úplná slepota

je ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí.

Lidé s praktickou a úplnou slepotou mají problémy se získáváním informací z okolního světa prostřednictvím zraku a převážně využívají kompenzační smysly především sluch a hmat. Mají snížené poznávací schopnosti a grafický výkon. Dochází k problémům s prostorovou orientací, kdy může být narušen i samostatný pohyb (Hamadová a kol., 2007), (Pipeková, 2006).

Klasifikace zrakových vad podle etiologie

Pro speciálně-pedagogickou praxi hraje důležitou roli doba vzniku zrakové vady. Doba vzniku je podle Vágnerové (1995, s. 41–42) důležitá pro subjektivní zpracování zátěže, kterou zrakové postižení přináší. Později získaná vada je více traumatická, protože člověk se zrakovým postižením se dostává do horší situace, než byl jeho dřívější stav. Vrozená vada s sebou nese nedostatky zkušeností, což v důsledku způsobuje větší zátěž pro psychický vývoj dítěte. Jeho rozvoj je pomalejší, změněný používáním náhradních způsobů stimulace i učení vzdálenější běžné formě.

Podrobněji můžeme také hovořit o vzniku zrakové vady v době prenatální, perinatální a postnatální (Hamadová a kol., 2007).

Vrozené vady jsou způsobeny patologickými noxy, jež zapříčiňují různé vývojové anomálie oka. Projev anomálií závisí na druhu škodlivých látek, gestačním věku a zdravotním stavu matky. Čím dříve dojde k zasažení oka v době vývoje plodu, tím závažnější je obvykle i pozdější porucha.

Jejich zapříčinění může být způsobeno jak vlivy exogenními, tak endogenními v důsledku přenesených genetických informací. Dědičné příčiny tvoří asi 20% zrakových vad (Hamadová a kol., 2007).

Etiologické hledisko rozlišuje dále zrakové vady podle příčiny vzniku, která je důležitá pro určení, zda porucha zasahuje zrakový orgán jako celek, nebo jeho části (vada orgánová), nebo oslabuje jeho výkon (vada funkční) (Hamadová a kol., 2007), (Pipeková, 2006).

2.2 Prostorová orientace a samostatný pohyb zrakově postižených

Na význam prostorové orientace (dále jen PO) je mnohdy nahlíženo velmi zúženě (Wiener, 2006). Jesenský (1982) považuje za cíl PO pouhé zvládnutí pohybové kultury člověka se zrakovým postižením. Je však nutné si uvědomit fakt, že PO se promítá do všech oblastí života. Proto zvládnutí této problematiky vystupuje jako zásadní podmínka úspěšného rozvoje člověka se zrakovým postižením. Nácvikem PO je zabraňováno možnému vzniku defektivy a hraje důležitou roli při jejím odstraňování (Wiener, 2006).

Výchovu prostorové orientace a samostatného pohybu (dále jen POSP) je nutno vidět v centru působení výchovně vzdělávacího procesu u nevidomých a těžce zrakově postižených. Počínaje školním rokem 1993/94 je výchova POSP zaváděna na všechny školy v ČR pro děti se zrakovým postižením. Na jednotlivých zařízeních ji provádějí vyškolení instruktoři podle schválené metodiky. Zároveň je tato činnost postupně zahrnována do běžné práce vychovatelů. Obecná pravidla jejího provádění obsahují osnovy učebního předmětu „prostorové orientace a samostatného pohybu zrakově postižených“ vydaná MŠMT s platností od 1. 9. 1998. Jde o zásadní systémový krok zahrnující výchovu POSP do povinného obsahu výchovně vzdělávací péče zrakově postižených, což je v Evropě zatím zcela jedinečné (Wiener, 2006).

Podle Jesenského (1978, s. 5) je „*orientace proces získávání a zpracovávání informací z prostředí za účelem skutečné nebo jen myšlenkové manipulace s objekty prostoru nebo za účelem plánování a realizace přemísťování se v prostoru.*“

Důležitým předpokladem rozvíjení procesu PO je mít dostatečnou představu o prostoru, o rozmístění orientačních bodů v prostoru a jeho hranicích. Jesenský dále dělí orientaci na mikroorientaci a makroorientaci.

„Mikroorientace je podmiňována charakterem konkrétně angažovaného analyzátoru. Je vymezena např. rozsahem bimanuálního nebo i monomanuálního hmatového pole. Je dána rozsahem pole vnímání do blízka“ (Jesenský, 1978, s. 5).

„Makroorientace se týká orientace v prostoru přesahujícího pole vnímání kontaktního analyzátoru a je zaměřena na relativně vzdálené prostory analyzátorů dálkových“ (Jesenský, 1978, s. 5).

„Když se mluví o PO vzhledem k samostatnému pohybu, má se na mysli převážně makroorientace. Mikroorientace je zde považována za její podpůrný prostředek. Jádrem specifiky PO lidí se zrakovým postižením z hlediska procesu poznání je v parciálnosti vnímání a s ní souvisejícími překážkami celkového pochopení představy prostorové situace“ (Jesenský, 1978, s.5).

Lidé se zbytky zraku a nevidomí lidé vnímají prostor jako soubor určitých bodů, znaků a linií, které jim přináší novou informaci při lokalizaci stanoviště v prostoru. Orientační bod musí mít své pevné místo v prostoru, které nemění. Také by měl být snadno rozpoznatelný a dobře dostupný. Orientační znak je vnímán spíše podvědomě a je pouze podpůrným prostředkem při orientaci na trase. Jsou to různé sluchové, čichové a hmatové vjemy. Za orientační znak dále považujeme členitosti terénu, stoupání a klesání trasy, vertikální naklonění trasy do určité strany a horizontální změny směru či zakřivení dráhy (Wiener, 2006)

Každý pohyb, u kterého je nutné užití prostorové orientace provádí člověk bez větší zrakové vady bezděčně, naproti tomu člověk se zrakovým postižením se musí na tento úkon plně soustředit. Běžné přemístění v prostoru je tedy vždy pro takového člověka pohybem cíleným a uvědoměným (Jesenský, 1978).

Člověk se zrakovým postižením by měl zvládnout v rámci PO z počátku techniky samostatného pohybu bez hole a teprve poté začít s osvojováním technik s holí. Při nácviku samostatné chůze je nezbytné nejprve vypilovat základní prvky určitých dovedností, jako správný postoj těla, udržení přímého směru při chůzi, odhad úhlů, vnímání sklonu a zakřivení dráhy. Důležité je také nacvičit chůzi do schodů, zaměřit se na rozvoj sluchové orientace a schopnost detekce překážek bez pomoci zraku. Za neopomenutelnou součást výchovy prostorové orientace je považována chůze s vidícím průvodcem, neboť člověk se zrakovým postižením se s jeho pomocí setká velmi často. Může se jednat o průvodce zaškolené nebo náhodné (Wiener, 2006).

„Jde-li nevidomá osoba s průvodcem (ať již člověkem či psem), není to běžná dvojice, která může okamžitě zastavit či naopak zrychlit, tak jak to provoz na komunikacích

často vyžaduje. Proto je vhodné být označen bílou holí. Podobně slabozraká osoba, která rozpozná blížící se auto na 20 m (místo na 200 m) zvyšuje svoji bezpečnost, označí-li se (alespoň při přecházení vozovky) bílou holí. Častým průvodním jevem slabozrakosti může být snížení či ztráta schopnosti orientovat se v prostoru pomocí zraku při změně světelných podmínek (ať již při setmění nebo naopak při prudkém rozjasnění). V takové situaci je nutným doplňkem bílá hůl“ (Svárovský s.r.o, [online] 2010b).

Bílá hůl

Bílá hůl je dosud nepřekonanou pomůckou pro získávání hmatových informací. Má svoji historii, která ji dovedla k dnešním funkcím. Ty jsou určující pro rozdělení holí a jejich konstrukci a také z nich vychází způsoby použití a techniky chůze s holí.

Hůl provází nevidomé po staletí, její funkce však byla omezena pouze na ochranu těla před nárazem do překážky. Ve dvacátém století získává funkci signalizační. Na konci 90. let se po vzoru některých Evropských zemí zavádí v České republice červenobílá hůl jako označení osob hluchoslepých. Efektivnější využití bílé hole zavedli po roce 1944 učitelé Richard E. Hower a C. Warren Bledsoe, kteří považovali techniky orientace v dané době za nedostačující a začali pracovat na technice používání dlouhé bílé hole (Svárovský s.r.o, [online] 2010b).

Rozdělení bílých holí

Každý typ bílé hole může plnohodnotně splňovat dvě až tři funkce. Neexistuje univerzální bílá hůl a nelze tedy očekávat, že jeden typ hole bude splňovat všechny čtyři funkce. Má-li totiž hůl plnit především funkci opory, nemůže zároveň sloužit (nebo jen velmi omezeně) k prostorové orientaci a ochraně před překážkami a naopak, je-li hůl svojí konstrukcí, tvarem rukojeti a délkou určena k prostorové orientaci, těžko může sloužit jako opora.

Základní rozdělení bílých holí vychází z funkcí, které může bílá hůl plnit:

Hole orientační (dlouhé hole)

Jsou určené nevidomým k orientaci a mobilitě. K vyhledávání orientačních bodů a znaků. Dosahují ke spodní části sternu, do podpaží, někdy i k ramenům. Vyrábějí se v délkách 110 až 140cm.

Hole signalizační

Jsou určené ke zviditelnění lidí se zrakovým postižením. Používají se i v případě pokud se jedná o chůzi s průvodcem nebo vodícím psem. Dosahují k pasu a jsou běžné v délkách 90 až 110cm.

Hole opěrné

Jsou určené osobám se zrakovým postižením, které mají určité pohybové omezení. Dosahují ke kyčelnímu kloubu a jsou běžné v délkách 80 až 95 cm.

Při konstrukci bílých holí bohužel nelze plnohodnotně skloubit všechny funkce. Lze docílit pouze splnění dvou až tří těchto kategorií. Rozdělení jednotlivých kategorií je v níže uvedené Tabulka 1.

Tabulka 1. Rozdělení bílých holí podle funkce

Funkce				
Hole	Ochranná	Signalizační	Orientační	Opěrná
Orientační	ano	ano	ano	ne
Signalizační	ano	ano	omezeně	ne
Opěrné	ne	ano	ne	ano

Konstrukce bílých holí

Bílá hůl pro nevidomé je sestavena ze tří základních částí. Horní část hole tvoří rukojeť, která by měla být vyrobena tak, aby zmírňovala nárazy hole při chůzi v terénu, ale netlumila hmatové informace. Prostřední část tvoří tělo hole. Tělo hole je základní nosnou částí. Existují 4 varianty jeho konstrukčního řešení, viz Tabulka 2.

Spodní část tvoří koncovka, jejíž provedení je odvislé od způsobu využití hole (Svárovský, 2010a).

Tabulka 2. Typy bílých holí

Hole	Skládatelnost	stavitelnost
Neskládací	ne	ne
Skládací	ano	ne
Teleskopická	ano	ano
Kombinovaná	ano	ano

Základní techniky užití dlouhé hole

Wiener (2006, s.97) označuje technikou dlouhé hole „cílevědomé a poučené používání bílé hole přesně stanoveného poměru její délky k postavě; takové užívání bílé hole, které poskytuje zrakově postiženému plnou bezpečnost i subjektivní jistotu při dodržení základních i fyziologických a estetických pravidel pohybu.“

Předpokladem pro zvládnutí základních technik je správné držení hole.

Základní postoj

Tělo je vzpřímené; ruka, která drží hůl je ve výši pasu, před středem těla. Hůl směřuje šikmo vpřed pod úhlem asi 30 – 40, její dolní konec se dotýká podložky 50 - 70cm před špičkou chodidla.

Je třeba dbát na to, aby byl postoj uvolněný, zejména partie paží a ramen. Dále je potřeba již při nácviku základního postoje nacvičovat a upevňovat správné držení těla.

Základní držení

Rukojeť je v dlani obemknutá prsty, ukazovák je natažen po holi dolů. Tato technika se využívá při chůzi, kdy umožňuje využití plné délky hole.

Tužkové držení

Hůl je držena v horní třetině mezi palcem, prostředníkem a ukazováčkem, ostatní prsty podepírají zespoda prostředník. Užívá se při zkracování hole na aktuálně potřebnou délku.

Kluzná technika

Hůl je v základním držení. Dolní konec hole opisuje před tělem oblouk, který přesahuje o 5 – 10cm šíři ramen. Koncová část hole se neustále dotýká země. Koncovka se nachází v krajní poloze oblouku na straně, jenž právě došlápla noha. Tato technika je využívána pro prvopočáteční výcvik používání dlouhé hole. Jinak se uplatňuje především ke zjišťování struktury terénu země. Nezachycuje však překážky ve vyšších polohách těla.

Kyvadlová technika

Vychází z kluzné techniky. Hůl se však zvedá 5 – 10cm nad povrch a koncovka se dotýká země jen v koncové části opsaného oblouku a to vždy v součinnosti a na té

straně kde došlápla noha. Je to nejužívanější způsob chůze s dlouhou holí, který umožňuje rychlou chůzi.

Diagonální technika

Hůl je nesena v tužkovém držení úhlopříčně před tělem tak, aby vykryla prostor těla. Užívá se zpravidla ve známém prostoru a při chůzi po schodech. Často bývá používána při chůzi se signalizační holí u slabozrakých, při chůzi s průvodcem nebo s vodícím psem (Wiener, 2006), (Svárovský, 2010a).

3 Vodící pes

3.1 Poslání vodícího psa

Definice

„Vodící pes je speciálně vycvičený pes, pro lidi se zrakovým postižením. Slouží jako kompenzační pomůcka pro samostatný pohyb zrakově postižených lidí a to nejen zcela nevidomých, ale i slabozrakých nebo se zbytky zraku“ (SVVP, [online] 2010a).

Úloha vodícího psa

„Podporuje nevidomé nebo zrakově postižené lidi v oblasti mobility, kompenzuje problémy vnímání nevidomých nebo lidí s vyšším stupněm zrakového postižení a umožňuje jim bezpečný pohyb v známém i cizím prostředí“ (Pes pomůže, [online] 2005a).

„Posláním a hlavní úlohou vodícího psa je provázet svého zrakově postiženého pána bezpečně všemi nástrahami jejich soužití a pomáhat mu v orientaci. Pro svého pána je každý den nejen průvodcem, ale především partnerem a kamarádem, připraveným pomáhat 24 hodin denně. Pomáhá mu při zvládnání bezpečného pohybu v exteriérech i interiérech, provází ho stejně dobře po rušných ulicích velkoměsta, jako po cestách malých vesniček, po silnici, v parku, v prostředcích hromadné dopravy, ale je možno s ním vyjít i na túru do přírody či za kulturními zážitky“ (HELPPES, [online] 2006a).

„Úkonů, které musí vodící pes během výcviku zvládnout, je asi třicet. Jeho práce vypadá jednoduše, ale od psa vyžaduje obrovské soustředění. Musí se chovat jako vůdce schopný samostatného rozhodování a zároveň jako poslušný pes svého pána“ (SVVP, [online] 2010a).

„Při spolupráci s postiženým se neuplatňují jen nacvičené povely, ale také tzv. „inteligentní neposlušnost“, kdy pes intuitivně odmítne uposlechnout povel, jehož vykonání může být pro pána „nebezpečné“ (Pomocné tlapky o.p.s, [online] 2009 – 2011a).

3.2 Historie výcviku vodících psů

V době, kdy ještě neexistovaly pevně dané záchytné sociální sítě, byl nevidomý člověk odkázán převážně sám na sebe. Pokud chtěl přežít, musel se zdržovat v místech,

kde se objevovaly větší skupiny lidí a spoléhat na jejich drobné dary. U kostelů ve městech a osadách. Lidí s podobným osudem se však v tomto místě objevovalo více a proto bylo nutné stáhnout pozornost nějakým způsobem na sebe. Vycvičený pes mohl být právě tím, co zaujalo pozornost okolí a zvýšilo jeho almužnu. Když pohlédneme do současnosti, vidíme, že i dnes jsou využíváni psi pro tyto účely. Pes však člověku nepřispíval jen po ekonomické stránce, ale v době sociální izolace mu byl věrným společníkem schopným empatie a zaujímal místo věrného a často i jediného přítele. Také dobrý orientační smysl psa usnadňoval jeho pánovi jeho ztížený pohyb (Jasenovcová, 2007b, s. 60).

To, že se pes jako průvodce a společník nevidomých uplatňoval již v dobách dávných, je známo z obrázků a kreseb. Asi nejstarší kresba, kde pes doprovází nevidomé, pochází z Číny a je datovaná do 13. století (Jasenovcová, 2007b, s. 60 – 61). Ze středověku je známý dřevoryt postavy, kterou na vodítku doprovází pes (Vodící pes o.s., [online] 2005-2011a).

První písemné záznamy o výcviku vodících psů pro nevidomé pochází z 18. století. Kněz Johann Wilhelm Klein založil v roce 1819 Institut pro vzdělávání nevidomých ve Vídni a napsal knihu „Učebnice pro výuku nevidomých“, v níž najdeme i některé postupy a pomůcky pro výcvik vodících psů. Z této doby se dochoval i portrét, na kterém je vyobrazen kněz při práci s vodícím psem. *“ Pes byl s člověkem propojen jakousi pevnou „vodící tyčí“ místo vodítka nebo nějakého provazu, určitě s cílem o pevnější propojení psa a jeho majitele “* (Jasenovcová, 2007b, s. 60).

V roce 1847 popsal nevidomý Švýcar Jakob Birrer své zkušenosti z doby, kdy ho vodil pes, kterého si sám vycvičil (Vodící pes o.s., [online] 2005-2011a).

Velký rozkvět ve výcviku vodících psů přinesla 1. světová válka, ze které se vracelo mnoho osleplých vojáků a zároveň byl i velký počet vyřazených vojenských psů (Jasenovcová, 2007b, s. 61).

Již v roce 1916 začalo fungovat v Německu v Oldenburgu výcvikové centrum pro vodící psy, založené doktorem Gerhardem Stalligem. Podobná centra začala fungovat i v dalších německých městech a výsledkem bylo až 600 psů vycvičených ročně (Vodící pes o.s., [online] 2005-2011a).

Ve 20. letech Američanka Harrison Eustis žijící po válce ve Švýcarsku, vydala článek v časopise Saturday Evening Post o výcviku vodících psů v Německu, konkrétně v nově vzniklém Posstdamu. Po jejím návratu do Spojených států amerických se intenzivně věnovala osvětě ve své zemi a v roce 1927 vznikla první škola pro výcvik

s názvem The Seeing Eye, která stále existuje a je nejstarší školou pro výcvik vodících psů na světě. (Vodící pes o.s., [online] 2005-2011a), (Jasenovcová, 2007b, s. 61).

Během 30. let se myšlenka vodících psů rozšířila do světa a v roce 1931 začala fungovat škola vodících psů ve Velké Británii. Po celém světě začala vznikat výcviková střediska. V současné době jsou centra výcviku například: Austrálie, Belgie, Česká republika, Chorvatsko, Francie, Finsko, Itálie, Irsko, Izrael, Japonsko, Jihoafrická republika, Kanada, Korea, Německo, Nizozemí, Norsko, Nový Zéland, Slovensko, Španělsko, Švýcarsko, USA, Velká Británie (Jasenovcová, 2007b, s. 61).

V roce 1989 byla ve Velké Británii založena Mezinárodní federace vodících psů (The International Guide Dog Federation), která má za cíl určit a uplatnit uznávané standardy v chovu, výcviku i předávání psů a péči o zrakově postiženého klienta. Tato organizace má sídlo ve Velké Británii a členské školy v podstatě po celém světě. Škola, které se podaří získat členství v této organizaci, musí přijmout přísné standardy a podřídit se pravidelné kontrole jejich dodržování (Jasenovcová, 2007b, s. 61).

První pokusy o výcvik vodících psů v České Republice, respektive Československu, jsou známy kolem 20. let 20. století. O výcvik se tehdy pokusil známý kynolog Josef Podhorský. V 60. letech se o rozvoj v této oblasti zasloužilo pár nadšenců ze sportovní kynologie a to Miroslav Fišer, Josef Dvořák, Jan Skuhrovský a Josef Ambruster. Tehdejší cvičitelé museli čelit řadě problémů, plynoucích z minulého politického režimu. V květnu 1974 došlo k dohodě mezi Ústředním výborem svazu invalidů a chemickým podnikem Spolana Neratovice, kde bylo založeno výcvikové centrum. 30. června 1978 přesunul Svaz invalidů výcvik vodících psů pod svůj podnik výroby invalidních kompenzačních pomůcek Meta Praha (Rolnička Brno o.s., [online] 2011a).

V roce 1985 byl založen Klub držitelů vodících psů (dále jen KDVP), který funguje dodnes. Jeho zakladateli byli Miroslav Fišer a Miroslav Podobský (Rolnička Brno o.s., [online] 2011a).

„Klub držitelů vodících psů sdružuje zrakově postižené držitele vodících psů, jejich rodinné příslušníky, přátele a i všechny ostatní, kteří projeví zájem o činnost v klubu a chtějí tímto způsobem pomoci zrakově postiženým. Spektrum činnosti klubu je opravdu široké, klubovými setkáními počínaje, přes různé doprovodné akce na podporu hnutí zrakově postižených, až po spoluúčast na pořádání pravidelných letních soustředění a Mistrovství republiky ve výkonu vodících psů“ (KDVP, [online] 2006 – 2011a).

Po listopadové revoluci došlo ke vzniku České unie nevidomých a slabozrakých. 1. října roku 1991 bylo při této organizaci zřízeno oddělení výcviku vodících psů (KDVP, [online] 2006 – 2011b).

4 Cvičitelé subjekty vodících psů

V současné době působí v České republice několik subjektů zabývajících se výcvikem vodících psů. Jednotlivé školy nelze ani přesně určit. Podle ústního sdělení ředitelky Střediska výcviku vodících psů (dále jen SVVP) Jasenovcové „*je nyní jejich počet kolem 15.*“ Od začátku roku 2002 změnilo MPSV způsob financování „pomůcky“ vodící pes, bohužel bez stanovení přesných pravidel, kterým by měla příprava psa – průvodce podléhat. Výcvik vodících psů patří stále mezi živnosti volné, to znamená, že pro zřízení této živnosti není třeba prokazovat vzdělání či kvalifikaci (KDVP, [online] 2006 – 2011c).

Podle § 33 odst. 9 vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č.182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, mohou sociální odbory okresních úřadů hradit výdaje spojené s výcvikem a odevzdáním psa úplně nebo prakticky nevidomým občanům až do výše obvyklých nákladů (Ministerstvo vnitra, [online] 2006 – 2011a). „*Příspěvek je fakultativní dávkou sociální péče. Současná výše obvyklých nákladů spojených s výcvikem a odevzdáním vodícího psa se pohybuje v rozmezí 170 až 210 tisíc Kč. Rozdíl ve výši nákladů odráží různé ceny psích plemen, psa (štěněte) jako takového, délku výcviku a provozní náklady cvičitelů*“ (Kudlová a kol., 2001, s. 2). Při rozhodování o proplacení této částky je příslušné rozhodné komisi pouze doporučeno řídit se tím, zda předávající subjekt má nějakou praxi nebo členství v Mezinárodní federaci. Neexistence legislativních pravidel umožňuje sice zrakově postiženým možnost si vybrat, od koho si vodícího psa převezme, záleží ovšem pouze na svědomí dodavatele, jak kvalitní práci odvede. Subjekt nemá žádné povinnosti v podávání informací a péči o klienta. Informační materiály všech subjektů jsou pochopitelně pouze pozitivní až superlativní, ale zároveň málo transparentní, a je pouze na svědomí každého, zda jsou pravdivé (KDVP, [online] 2006 – 2011c).

Málo obsáhlý legislativní rámec spojený s výcvikem vodících psů je v dnešní době stále ještě zneužitelný, jak ze stran živnostníků tak i nevidomých občanů. Ivana Hejhalová uvádí v Konceptualizaci nerovností v analýze instituce vodící pes rozhovor s organizací cvičící vodící psy, který zní následovně: „*Bohužel v poslední době se objevily případy, že si rodina, kde je zrakově postižený, pořídí štěňátko jakéhokoliv plemene třeba finský špic, o tom tedy konkrétně vím, prožene se to přes soukromníka, dá se tomu razítko, že je to vodící pes, přivede se to na úřad, nevykastované zvíře*

samozřejmě, a rodina má pejska, s kterým chodí po výstavách a má štěňátka“ (Šanderová, 2007, s. 160).

Jasenovcová ředitelka SVVP pro výše zmíněné nedostatky v zákonech navrhuje možná řešení do té doby, než dojde ke změně živnostenského zákona v zařazení výcviku vodících psů mezi živnosti vázané. A to: *„Každý dodavatel vodících psů by měl mít něco, jako akreditaci u ministerstva, kde by doložil živnostenský list, kvalifikaci (vzděláním a praxí z hlediska práce s lidmi se zdravotním postižením i z hlediska práce se zvířaty), spolupráci s odborníky z oboru prostorové orientace a samostatného pohybu zrakově postižených, jaké má zázemí pro klienty i pro psy, záznamy o již předaných vodících psech, členství nebo spolupráci s národní či mezinárodní organizací zabývající se podobnou tematikou“ (Jasenovcová, 2001).*

Jasenovcová ředitelka SVVP uvádí na webových stránkách klubu držitelů vodících psů rizika, na která je třeba dát si pozor při výběru vodícího psa a podle jakých parametrů zvolit vhodnou organizaci pro jeho pořízení. Za hlavní parametr považuje péči organizace o klienta během jejich vzájemného kontraktu. *„Každý žadatel o psa musí mít dostatek informací i praktických dovedností dříve, než mu je pes předán. Zároveň by měl dodavatel psa vyžadovat co nejvíce informací o žadateli. "Co člověk, to originál", to samé platí samozřejmě i u psů. Ani v rámci jednoho plemene se nenajdou dva jedinci úplně stejní. Ti, kteří mají o psa zažádáno, mají nejen různé povahové vlastnosti, ale také velice různorodé požadavky. Ty vyplývají z mnoha různých faktorů týkajících se místa bydliště, zaměstnání, míry zrakového postižení, rodiny, apod. Lze bez nadsázky říci, že práce na přípravě a vyhledávání ideální dvojice je to nejdůležitější a nejzodpovědnější pro úspěšnost spolupráce člověka a psa. Zároveň vyžadovat od dodavatele informace o jeho kvalifikaci: členství v mezinárodní organizaci, která zaručuje kvalitu práce dodavatele, množství předaných psů v ČR, poměr psů předaných a vyřazených pro nevhodnost k výcviku, možnost návštěvy dodavatele. Vyžadovat informace o službách dodavatele po předání psa. To znamená pomoc při řešení případných problémů, dojíždění za klientem, možnost vrácení nebo výměny psa. Dodavatele, který informace před předáním nepodává, ani je od žadatele nevyžaduje, raději opustit,“ (KDVP, [online] 2006 – 2011c).*

Jasenovcová dále považuje za důležité, „dát si pozor na citové vydírání prodejců vodících psů, jakým mohou být například dojemné příběhy pejsků, které nikdo nechce.“ Také doporučuje si „nikdy nenechat vnutit do života nedocvičeného psa „na

vyzkoušení“. *Je to opět hra na city, po krátké době si člověk na psa zvykne, i když je to pes pro konkrétního klienta nevhodný*“ (KDVP, [online] 2006 – 2011c).

Další důležitou oblastí, na kterou je vhodné se zaměřit je předávání psa. Tato část velice ovlivňuje budoucí spolupráci nevidomého a jeho psího pomocníka. *„Předávání psa musí být vedeno dostatečně dlouhou dobu (min. 7-10 dní). V prvních dnech předávání nebývá pes spolehlivý, z hlediska psychiky psa a schopnosti psa akceptovat novou životní situaci nelze předávání zkrátit*“ (KDVP, [online] 2006 – 2011).

Vodící psi jsou po celý svůj život enormně fyzicky i psychicky vysoce zatíženi, což může vyvolat řadu zdravotních problémů. Pro člověka s vadou zraku není lehké špatný zdravotní stav psa rozpoznat a do budoucna přináší náročné situace v péči o psa. Proto by měla být tomuto problému věnována dostatečná pozornost (Planeta Zvířat, [online] 2007).

Jasenovcová doporučuje *„Doklad o řádném výcviku psa, osvědčení od veterinárního lékaře o zdravotním stavu vyžadovat v písemné podobě*“ (KDVP, [online] 2006 – 2011c).

Z výše uvedených příkladů vyplívá, že zkušenosti organizace a spolupráce se státními i zahraničními subjekty jsou částečnou známkou kvality poskytovaných služeb. Je proto třeba dát si pozor na naprosto neznámé a nezkušené osoby v oblasti výcviku vodících psů, při výběru subjektu zabývajícím se touto tematikou.

4.1 Subjekty cvičící vodící psy v České republice spadající pod Mezinárodní federaci vodících psů:

Středisko výcviku vodících psů SONS ČR

Klikatá 2a, Praha 5 Jinonice

SVVP bylo založeno 1. října v roce 1991 jako součást České unie nevidomých a slabozrakých. Nyní je součástí Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých (SONS). Tato škola byla 15. dubna 1994 přijata jako přidružený člen Mezinárodní federace škol výcviku vodících psů pro nevidomé. Cvičitelé pracovali na základě živnostenského oprávnění a vodící psy měli u sebe doma. Zájem o vodící psy se zvyšoval, bylo tedy nutné cvičit více psů a zajistit jejich ustájení. V květnu 1996 byla zahájena výstavba budovy nového střediska v Praze - Jinonicích. V roce 1997 byla tato část plně zprovozněna. V roce 1999 byla uvedena do provozu neméně důležitá součást

střediska - budova pro klienty, tzv. Domeček, kde budoucí klienti tráví s vodícím psem svůj první týden pod dohledem instruktorů. 19. dubna 1997 získalo středisko plnoprávné členství u Mezinárodní federace vodících psů (International Guide Dog Federation), (KDVP, [online] 2006 – 2011b).

SONS

občanské sdružení s celostátní působností, které vzniklo 16. 6. 1996 sloučením obou do té doby celostátně působících občanských sdružení občanů s těžkým zrakovým postižením - České unie nevidomých a slabozrakých a Společnosti nevidomých a slabozrakých v ČR. Pobočky a střediska se nachází v převážné většině okresů ČR. Sdružuje přes 10 000 členů. Posláním organizace je jednak sdružovat a hájit zájmy nevidomých a jinak těžce zrakově postižených občanů, jednak poskytovat konkrétní služby vedoucí k integraci takto postižených občanů do společnosti (SONS ČR, [online] 2009 – 2011).

Milan Dvořák – škola pro výcvik vodících psů pro nevidomé Brno (dále jen ŠVVP)

Cejl 62, Brno

ŠVVP byla založena v roce 2000 Milanem Dvořákem. V roce 2006 získala členství v Mezinárodní federaci vodících psů (ŠVVP, [online] 2009 – 2011b).

Právní forma tohoto subjektu je fyzická osoba (KDVP, [online] 2006 – 2011d).

4.2 Ostatní subjekty cvičící vodící psy v České republice

Helppes–Centrum výcviku psů pro postižené o.s.

Plzeňská, Praha 5

Helppes je občanské sdružení, které bylo založeno 19. prosince v roce 2001. Sdružení získalo členství v mezinárodních organizacích Assistance Dogs Europe (dále jen ADEu), Assistance Dogs International a Certifikát Delta Society.

Tato nezisková organizace se nezaměřuje jen na výcvik vodících psů pro nevidomé, ale také nabízí asistenční a balanční psy pro vozíčkáře, signální psy pro neslyšící, asistenční signální psy pro osoby trpící záchvatovým onemocněním, psy pro osoby s kombinovaným postižením a dětské klienty. Další specifickou činností na

kterou je organizace zaměřena je výcvik canisterapeutických psů (HELPPES o.s., [online] 2006b).

ELVA HELP o.s.

Palachova 504/1, Liberec 1

Existuje od března 2002, kdy se věnovala pouze výcviku asistenčních psů pro nevidomé osoby a canisterapii, čímž navázala na zrušenou organizaci Canisterapie sever. Od roku 2003 se ELVA HELP začala věnovat mj. i přípravě asistenčních psů pro jinak než zrakově postižené osoby (ELVA HELP o.s., [online] 2011).

Integrace o.s

Slavíkova 23, Praha 2

Občanské sdružení poskytující asistenční, konzultační a vzdělávací služby pro lidi se zrakovým postižením v oblasti spotřební elektroniky, počítačů, internetového bankovníctví, navigačních orientačních pomůcek.

Od roku 2000 pracuje pod hlavičkou občanského sdružení Integrace skupina zkušených cvičitelů vodících psů pro nevidomé (Integrace o.s., [online] 2011).

Pomocné tlapky o.p.s.

V. Kratochvíla 1073, Starý Plzenec

Obecně prospěšná společnost, která se již od svého založení v únoru 2001 zabývá výcvikem vodících psů pro nevidomé, signálních psů pro neslyšící, asistenčních psů pro lidi se zdravotním postižením, balančních psů pro lidi s tělesným postižením a canisterapeutických psů (Pomocné tlapky o.p.s., [online] 2009 – 2011b).

Pes pomůže o.s.

Hliněný Újezd 23, Horažďovice

Toto občanské sdružení se již od 15. února 2001 věnuje zajišťování asistenčních psů pro lidi se zdravotním postižením, vodících psů pro nevidomé a terapeutických psů (Pes pomůže o.s., [online] 2005b).

Pes pro tebe o.s.

Malířská 13, Praha 7

Občanské sdružení bylo založeno v roce 2001 Jitkou Lebedovou, která sama trpí těžkou zrakovou vadou. Tato organizace zabývající se výcvikem vodících a asistenčních psů získala členství v mezinárodní organizaci ADEu (Pes pro tebe o.s., [online] 2011b).

HE+PA o.s.

Petrbokova 1464/1, Praha 5

Je společnost zabývající se vlastním odchovem, výchovou, výcvikem a předáváním vodících psů lidem s těžkým zrakovým i kombinovaným handicapem (HE+PA o.s., [online] 2011a).

Pestrá společnost o.p.s.

Kpt. Stránského 995/4, Praha 9

Obecně prospěšná společnost vznikla v roce 2009. Kromě asistenčních vodících psů, asistenčních psů pro osoby s tělesným postižením, asistenčních signálních psů a asistenčních canisterapeutických psů se tato společnost zabývá i výcvikem asistenčních psů pro osoby s kombinovaným a vícečetným postižením (Pestrá společnost o.p.s., [online] 2011).

Rolníčka Brno o.s.

Janouškova 17, Brno

Je mladé začínající občanské sdružení, které funguje od ledna 2009. Toto sdružení vzniklo díky několika lidem, kteří si vzali za cíl pomoci nevidomým a jejich vodícím psům při začlenění do společnosti se zaměřením na předpředávací servis, popředávací servis, poradnu a výcvik vodících psů. Všechny služby o.s. Rolníčka Brno jsou připraveny tak, aby zaujaly jak zkušené psovody, tak i úplné začátečníky (Rolníčka Brno o.s., [online] 2011b).

5 Výcvik vodících psů

5.1 Plemena používaná k výcviku vodících psů (příloha)

Při výběru vodícího psa je nutné pohlížet nejen na vzhled a barvu psa, ale také na charakteristické vlastnosti jednotlivých plemen. Mezi základní požadavky na vodícího psa patří láska k člověku, ochota k práci a neagresivní povaha. Jsou plemena, u kterých se ani přes splnění těchto podmínek nedá předpokládat, že by speciální výcvik a určení zcela zvládla a to buď kvůli svým fyzickým, nebo naopak psychickým parametrům (Planeta zvířat, [online] 2005-2011).

Jitka Lebedová na stránkách organizace Pes pro tebe uvádí: „Budoucí majitel vodícího psa by měl popřemýšlet, jak je schopen pejska vytižit, kolik toho v průběhu dne nachodí a co od psa čeká. Někdo chce pejska, který bude vstřícný ke každému člověku, jiný dá přednost takovému průvodci, který bude cizí lidi ignorovat a bude se chovat rezervovaně. I tato kritéria by měl brát nevidomý žadatel o vodícího psa v úvahu“ (Pes pro tebe o.s., [online] 2011a).

Každá škola zaměřená na výcvik vodících psů upřednostňuje určitá plemena psů, ale okruh preferovaných psích plemen u jednotlivých subjektů je převážně stejný. „Vodicím psem číslo jedna všude ve světě je Labradorský retrívr, dále Zlatý retrívr, F1 generace kříženců těchto dvou plemen a také stále Německý ovčák“ (Jasenovcová, 2008a, s. 40 - 41). Dále jsou to Flat coated retriever, Chesapeake bay retriever, Labradoodle (kříženci pudlů s labradorskými retrievery), Bílý švýcarský ovčák, Belgický ovčák malinois, Belgický ovčák tervueren, Chodský pes, Královský pudl, Border kolie, Krátkosrstá kolie, Velký knírač. Každé z těchto uvedených plemen má však svoje klady a zápory ve své povaze vzhledem k práci vodícího psa. Proto je důležité vybírat plemeno na míru člověku, pro kterého bude cvičen. A je nutné brát v potaz, že ne všechny z výše uvedených plemen, jsou vhodné pro lidi bez dřívější kynologické zkušenosti.

5.2 Výběr štěňat a vhodných fen

Příprava budoucích vodících psů začíná již výběrem jejich rodičů a následně výběrem a výchovou malých štěňat a dorostu. „Podle zkušeností zahraničních chovatelů

psů určených pro výcvik vodících a asistenčních psů je testování štěňat ve věku 7 - 8 týdnů velmi důležité. Je to první předpoklad pro výběr psa, jehož povahové vlastnosti budou odpovídat náročnosti jeho poslání“ (SVVP, [online] 2010c).

SVVP má své vlastní chovné feny a spolupracuje také s chovateli, jejichž chovné linie odpovídají požadavkům kladeným na vodící psy podle standardu č.5 Mezinárodní federace vodících psů. Povahové vlastnosti a zdraví jsou limitujícími faktory pro budoucího vodícího psa. Z tohoto důvodu jsou nakupovány pouze štěňata s průkazem původu a je u nich prováděn výběrový test (Jasenovcová, 2008a).

„Přes veškerou snahu a péči, ne každý pes je v procesu přípravy úspěšný. Většinou zdravotní důvody nebo povahové bývají důvodem k tomu, že někteří jedinci výchovu a výcvik nedokončí. Průměrně 30 – 40% z nakoupených a odchovaných štěňat je v průběhu výchovy a výcviku v SVVP z přípravy vyřazeno“ (Jasenovcová, 2008b, s. 71).

Také společnost Pomocné tlapky uvádí na svých webových stránkách obdobný postup jako SVVP. Štěňata vybírají z vlastního chovného programu, kde mají možnost posoudit genetický potenciál psa (Pomocné tlapky o.s., [online] c2009 – 2011c).

V občanském sdružení Integrace nemají své chovné feny a své psy si vybírají ve věku 2 až 12 měsíců. Při volbě štěněte více spoléhají na odborné posouzení svých pracovníků, než na genetické předpoklady, které se jim zdají nevyzpytatelné, čímž se snaží předejít vyřazování psů během výcviku, o čemž vypovídá následný text z webových stránek této organizace: *„I když se vyřazování psů v přípravné fázi nevyhneme, je při tomto systému výběru mnohem méně časté, než kdybychom provozovali cílený chov pro vlastní potřebu, který považujeme za ekonomicky neefektivní. Nedomníváme se, že výše vynakládaných finančních prostředků musí být zákonitě přímo úměrná kvalitě výsledků“* (Integrace o.s., [online] 2011).

5.3 Předvýchova

Většina škol pro výcvik vodících psů mají štěňata v předvýchově u tzv. „pěstounských rodin“, které se starají o výchovu štěněte od 8 týdnů až do 1 roku věku psa. Jsou to lidé převážně žijící ve velkých městech. Mají za úkol vychovat slušného, sebevědomého a zkušeného psa. Štěně musí být odchováno v bytě, nikdy by nemělo být pouze na zahradě a v kotci. A to z důvodu správné socializace psa, ale také proto, že štěně se zde učí správnému chování v domácnosti. Pokud je to možné, je vhodné, aby

štěně bylo v celodenním kontaktu s člověkem. Je ideální, pokud vychovatelé s pejskem hodně cestují a navštěvují s ním různé kulturní akce (Planeta Zvířat, [online] 2007).

Ve SVVP vlastní pečovatel služební průkaz cvičitele a pejsek je vybaven „pracovní vestou“ na které je napsáno, že se jedná o psa ve výcviku. V časopise pes přítel člověka ředitelka tohoto střediska dodává: *„Nehledě na zákony a předpisy, které pro psy ve výcviku nefungují, se tito stateční lidé se štěňaty dostanou téměř všude. Štěňata ve výchově navštěvují posluchárny vysokých škol i třídy středních škol, kanceláře úřadů i velkých firem, obchodní domy, banky, kina, koncerty, kadeřnictví, restaurace, prodejny všeho druhu, cestují všemi dopravními prostředky a s odmítavým přístupem se setkávají jen málokdy“* (Jasenovcová, 2008b, s.70).

V období předvýchovy se musí štěně naučit neničit vybavení bytu, venčit se pouze na travnatých plochách, jezdit dopravními prostředky, nevšímat si ostatních psů v době výcviku, neloudit při jídle. Do výchovy psa patří ještě cviky poslušnosti, které se štěně musí během této doby naučit, protože jsou nezbytné pro klidné a pohodové soužití s každým psem.

Jasenovcová ve svém článku o předvýchově v časopise Svět psů prezentuje jako *„nejdůležitější povel, který by měli převychovatelé štěně naučit přivolání psa, dále chůzi na vodítku, základy aportování a cviky ovladatelnosti psa“* (Jasenovcová, 2008b, s. 71)

Organizace, která výcvik vodících psů zastřešuje v průběhu tohoto předvýchového roku, rodinu ve které pes vyrůstá, navštěvuje a kontroluje pokroky ve výchově, nebo pořádá přibližně jednou za dva měsíce srazy štěňat, kdy se vychovatelé scházejí přímo v organizaci, od které mají štěně. Tam se sleduje pokrok psů nebo řeší případné výchovné problémy (Planeta Zvířat, [online] 2007).

Střediska pro výcvik vodících psů hledají vhodné předvychovatele obvykle pomocí svých webových stránek.

Některé školy cvičící vodící psy však tuto formu prvotního výcviku zavrhnou. Za velkou nevýhodu považují neodbornost laiků v oblasti kynologie.

Helena Nerglová vedoucí výcviku organizace HEPA spadající do kategorie lidí zastávající záporný názor proti předvýchově v rodinách vysvětluje na webových stránkách svoje stanovisko následně: *„Pokazí-li se něco zásadního, jako je například „přivolání“ u štěňete, již nikdy to nejde zcela napravit. Zkušený cvičitel psa určitě „srovná“. Je to však pouze dočasné a u svého méně zkušeného pána, který má navíc handicap se všechny nešvary zažité v nejútlejším mládí opět objeví.“*

„Za další – mladý pejsek prožívá veliký stres při přechodu z bytu svého pěstouna do kotce výcvikového střediska. Další zátěž jej čeká opět za pár měsíců a to při přechodu ze střediska do rodiny svého nového pána. Tomu druhému přechodu nelze zabránit a normální zdravý pes, samozřejmě, zátěžové situace musí zvládat. Myslím, že je ale dobré, když alespoň ta první změna prostředí a pána je eliminována. Zvláště pak některá plemena i jednotlivci můžou častými změnami životních podmínek velmi trpět“ (HE+PA o.s., [online] 2011b).

5.4 Výcvik

Pravidelný výcvik speciálních dovedností začíná teprve, když je konkrétní psí jedinec zcela psychicky vyzrálý. Většinou to bývá po jednom roce stáří psa. V té době je již téměř ukončen fyzický vývoj a štěně se přehouplo do mladého dospělého jedince. I z puberty bývá již venku. Přestává mít sklony okusovat věci a dochází ke zklidnění a ustálení tempa jeho přirozeného pohybu.

U plemen s delší dobou dospívání je třeba začít ještě později. *„Někdy se stane, že již desetiměsíční pejsek si svým chováním doslova řekne o přidělení většího dílu práce. Častější však je, že si budoucí pomocník potřebuje užít „dětství“ o něco déle a tudíž výcvik může začít klidně i u psa starého rok a půl“ (HE+PA o.s., [online] 2011c).*

Než je pes zařazen do výcviku prochází nejrůznějšími testy. Každý mladý pes projde RTG vyšetřením loketních a kyčelních kloubů k vyloučení dysplasie, očním vyšetřením, laboratorním vyšetřením na funkci vnitřních orgánů (Planeta Zvířat, [online] 2007).

Některá výcviková střediska se snaží dále ponechávat psa u svých pečovateli. Pes ráno odchází s instruktorem trénovat do terénu, ale večer se vrací do prostředí, na které je zvyklý. Vyloučí se tak ubytování psů v kotcích, které s sebou nese mnoho negativ. Jako například fixaci na psí smečku a stres z náhlé ztráty lidské rodiny. Dál se tím upevňuje i vztah k člověku.

Touto cestou, kdy se cvičitel stará o psa od jeho narození až po následné předání je však možné jít jen v menších organizacích.

Organizace Pes pro tebe uvádí fakt, *„že je možné, aby každý cvičitel měl u sebe ubytované maximálně dva psy. A to především proto, aby každý den mohli vyměřit každému z nich individuálně potřebný čas pro výcvik“ (Pes pro tebe o.s., [online] 2011c).*

Další věcí je, že při vyšším počtu psů by se tak nedosáhlo kýženého efektu odstranění smečkového chování a učení se špatných zlovyků od druhých psů.

Ovšem i tam kde jsou psi ubytováni hromadně, napomůže přítomnost většího množství psů ve středisku včas rozpoznat případné konfliktní jedince, kteří by měli tendence napadat jiné psy (Planeta Zvířat, [online] 2007).

V průběhu výcviku jsou psi umístěni v rodinách a bytech cvičitelů, například v občanském sdružení integrace, HEPA a Pes pro tebe, škola vodících psů Brno, Rolnička Brno.

Organizace HEPA se touto cestou rozhodli jít z několika důvodů: „mladý pes prožívá veliký stres při přechodu z bytu svého pěstouna do kotce výcvikového střediska. Další zátěž jej čeká opět za pár měsíců a to při přechodu ze střediska do rodiny svého nového pána. Tomu druhému přechodu nelze zabránit a normální zdravý pes, samozřejmě, zátěžové situace musí zvládat. Je ale dobré, když alespoň ta první změna prostředí a pána je eliminována. Zvláště pak některá plemena i jednotlivci můžou častými změnami životních podmínek velmi trpět.“ Dalšími důležitými prvky, které tento systém přináší je: *„odborné vedení cvičeného psa, perfektní znalost každého jednotlivce, celé jeho životní historie a všech detailů jeho povahy a zdraví“* (HE+PA o.s., [online] 2011b).

Výcvik psa v organizaci trvá přibližně 6 – 8 měsíců. Ale i tady však záleží na povahových vlastnostech psa, jeho temperamentu a dřívějších zkušenostech.

„Každý zvládá zátěž jinak a vzhledem k tomu, že pro psí pomocníky se lépe hodí psi s jemnější povahou, než „tvrďáci“, je potřeba postupovat s rozmyslem a sledovat, aby nebyl pejsek přetížen a odrazen“ (HE+PA o.s., [online] 2011b).

Aby pes zvládl dobře a kvalitně vodit svého budoucího pána, je třeba, aby se naučil povely k tomu určené. Jednotlivý počet cviků se u každé organizace liší, většinou je jich však uvedeno kolem 30.

Výcvik vodícího psa je založen na důslednosti a opakování, s pozvolným přechodem od jednoduchých úkonů k náročnějším cvikům (Planeta Zvířat, [online] 2007).

Veškerý výcvik by měl být prováděn bez očního kontaktu se psem. V běžné kynologii, ale i v běžném soužití člověka a psa je oční kontakt důležitým činitelem. Před každým povelom je pes veden k tomu, podívat se nejprve na svého majitele, aby získal potřebnou koncentraci pro daný cvik, uvědomoval si povelovou techniku a neprováděl daný úkol jen z poloviny. Očním kontaktem je taky upevňován vztah této

dvojice. V každé situaci vyjadřuje rozdílně naše postoje a myšlenky. Pes dokáže daleko lépe než člověk rozpoznat tyto neverbální projevy. Musíme si ale uvědomit, že pro člověka se zrakovou vadou je oční kontakt ve většině případů nemožný. Pes, který je na oční kontakt zvyklý a u nevidomého majitele nebude nasimulován, může získat pocit, že není kontrolován a je větší pravděpodobnost, že zadaný cvik nesplní. Také může dojít k počátečním nedorozuměním mezi psovodem a psem. Psovi tak byla po celou dobu vyjadřována láska a zájem. Nový majitel se na psa nedívá, nosí například tmavé brýle, a jeho čtyřnohý pomocník musí hledat projevovaný zájem v jiných gestech, což zpočátku může být složité a pro psa nepochopitelné. Je tedy vhodnější připravit psa na tuto situaci, nosit sluneční brýle a projevy citu a vzájemné pozornosti vyjadřovat jinak než pomocí očí.

„Základem výcviku je schopnost psa dlouhodobě se soustředit a nerozptylovat se okolím.“ Dalo by se říci, že je to jedna z těžších fází výcviku. Pes je přirozeně zvědavý tvor a ke svým potřebám využívá převážně čich. Nyní se ale musí začít orientovat zrakem a na čuchání kolem zapomenout. Musí vše bedlivě sledovat a pomocí zraku řešit i složité situace (Jasenovcová, 2007a).

Orientační smysl psa bývá většinou na vysoké úrovni, velice rychle je schopen si zapamatovat určité trasy, ale využít této schopnosti dokáže pouze tehdy, pokud se dokáže plně soustředit na okolí. Prvním úkolem cvičitele je naučit psa chůzi v mírném tahu v přibližně stejném tempu a v přímém směru bez výrazného kolísání, kdy se pes nesmí nechat rozptýlit rušivými vlivy prostředí, které číhají všude kolem. Mohou jimi být jiní psi, hrající si děti, všelijaké pachy a spousty dalších věcí. Pes musí většinou nachodit se svým instruktorem mnoho kilometrů, než tuto část výcviku překoná (Jasenovcová, 2007a).

Další částí, kterou se pes začíná učit v průběhu s vyrovnanou chůzí je vyhýbání a označování překážek. Pes obchází překážky v terénu a označuje zastavením ty, které se obejít nedají. Překážky v chůzi jsou všechna místa, která nelze přejít bez hrozícího nebezpečí naražení, zakopnutí, upadnutí, zřícení či jiného ohrožení na zdraví. Z toho vyplývá následující. Pes se musí naučit označit vstup z chodníku do vozovky, začátek schodů, velké nerovnosti v terénu jako jsou výkopy a hrboly, lešení a jiné překážky v cestě. Když pes takovéto místo označí zastavením, musí počkat na následný povel svého pána a podle něj situaci samostatně vyřešit. Většinou jím bývá povel pro vyvedení z této situace a pes musí sám hledat nejvhodnější možnou cestu. To dokáže pouze takový psí průvodce, který má již více zkušeností s podobnými situacemi. Pes

musí také pochopit, že při vedení spolu se svým majitelem tvoří dvojici a jsou tím pádem širší a vyšší. Tam kde pes projde nebo podejde, se už jeho člověk nemusí vejít. V terénu se dvojice často setká i s překážkami v úrovni od pasu po ramena až k hlavě člověka (Jasenovcová, 2007a).

Orientace vertikálním směrem není pro psa již tak přirozená a sama ze své zkušenosti s vodícím psem vím, že tato úloha patří mezi ty nejtěžší.

Povelová technika by měla být při výcviku psa vždy jednotná a naučit se jí musí i budoucí vlastník psa, aby se se psem domluvil. Povel se používají při samotné chůzi se psem – při zahájení chůze, odbočování do pravé a levé strany, zpomalení a zrychlení chůze, zastavení. Při zahýbání do daného směru na povel, musí být pes schopen odbočit okamžitě nebo nalézt první možnou cestu v tomto směru a následně změnit směr chůze. Další jsou povel pro vyhledání přechodu pro chodce, schodů, dveří, zastávky MHD, metra, lavičky, atd. Pes by měl umět vyhledat dveře různého typu. Například musí pochopit, že dveře mohou být i průhledné ze skla, samootvírací nebo otáčecí. Pes vyhledává dveře na ulici, v interiéru a i při vstupu do dopravních prostředků. Schody se učí nacházet v budovách i na ulicích, pevné i eskalátory. Důležitý je i povel pro chůzi po krajnici vozovky. Může se stát, že člověk půjde se psem na místě, kde nejsou chodníky nebo se vyskytne překážka přímo na cestě pro chodce bez jiné možnosti vyvedení psem než po kraji silnice. Také do povelové techniky spadají cviky ovladatelnosti a poslušnosti psa, které se velice podobají základní poslušnosti v klasické kynologii. Odlišným prvkem je aportování, kdy pro potřeby lidí se zrakovým postižením je tento povel upraven tak, že pes podsune aportovaný předmět svému pánovi přímo do ruky. Existuje ještě rozdíl u odložení, u kterého pes nevidomého přichází na přivolání, zatímco v běžné kynologii musí pes ležet, dokud se psovod nevrátí na místo po jeho pravém boku. Při příchodu psa k jeho majiteli se zrakovým postižením na přivolání pes kontaktuje člověka dotykem (například ruky), aby dal najevo, že dorazil (Jasenovcová, 2007a).

Přibližně v polovině výcviku začne instruktor používat klapky na oči, nebo tmavé brýle, přes které nevidí. Tuto situaci si pes musí vyzkoušet a postupně si zvykat na to, že člověk, kterého vede, nemusí mít vždy jistý krok. Nevidomý člověk zvyklí na chůzi pouze s bílou holí může z počátku společné cesty našlapovat velmi opatrně. Bílá hůl mu zde již slouží pouze jako pomocný kontrolní prvek v některých situacích. Hůl by měla být nesena podél těla a používána jen výjimečně, aby psovi nenarušovala jeho práci.

Nevidomí člověk ztrácí přehled o prostředí, který do té doby získával za pomoci bílé hole. Tato situace může být pro člověka s vodícím psem zpočátku velmi zneklidňující.

Jednou z nejtěžších dovedností pro psa je dokázat neuposlechnout na povel, kdy člověku po jeho splnění hrozí nebezpečí. Např. pes zastaví u nezahrazeného výkopu, člověk ho nevidí, a protože cestu zná, dá psovi povel vpřed. Pes nesmí překážku přeskočit i kdyby to bylo v jeho silách, ale musí vyčkat až pán zjistí, že se prostě dál jít nedá, jinak by mohlo dojít k těžkému úrazu nevidomého, který se psem jde (Pes pro tebe o.s., [online] 2011c).

Ne každý pes tímto výcvikem projde až do konce, jeho práci může zbrzdit nedostatek sebevědomí, kdy se pes nechce samostatně rozhodovat a čeká na radu od psovoda. Občas se zas objeví pes, který nemá z této činnosti radost a vykonává ji bez potřebného nadšení (ŠVVP, [online] 2009 – 2011c).

Organizace Pes pro tebe na svých webových stránkách k tomuto dodává: „*přesto, že pejsci v předvýchově jsou pečlivě vybíráni již u chovatele a projdou již zmíněnými testy, i tak se ze třech vybraných jedinců stane dokonalým průvodcem nevidomého či tělesně postiženého jen jeden*“ (Pes pro tebe o.s. [online] 2011c).

Je přínosné vědět již v průběhu výcviku, ke komu konkrétní pejsek půjde. Dvojice si již na sebe může zvykat. Při takovéto spolupráci může klient říct, co mu vyhovuje a také je možné s předstihem docvičit na požádání klienta některé nestandardní úkony (např. vyhledávání bankomatu, označování prázdných sedadel v dopravních prostředcích, označování bílých čar, které jsou někde místo chodníku apod.), (HE+PA o.s., [online] 2011c).

Na konci výcviku musí každý vodící pes složit závěrečnou zkoušku, aby mohl být předán nevidomému. Jednotlivé organizace mají jednotlivé zkušební řady a zkoušku si pořádají sami.

6 Vlastnictví vodícího psa

6.1 Předávání psa

Po minimálně jeden a půl ročním tréninku je vodící pes plně připraven ke spolupráci se svým konečným majitelem. Aby pes správně vykonával všechny úkony, co se naučil, musí být i jeho nový majitel dostatečně zaškolen. Člověk, který si zažádal o vycvičeného psa, nemá většinou žádné zkušenosti v oblasti jeho výcviku, nevidomý člověk se tak stává kynologem z potřeby. Do života mu vstupuje pes na hranici mezi štěnětem a dospělostí. Pes je sice vzdělaný vzhledem k potřebám svého pána, ale zůstávají mu všechny vlastnosti pro daný věk. Málokdo si asi dovede představit, že by měl ovládat svého vlastního psa bez možnosti na něj vidět. Ještě než klient dojde k definitivnímu rozhodnutí o pořízení vodícího psa, musí být dostatečně informován, co všechno tato situace obnáší. Dobře připravený pes se nestává pro svého pána jen dobrým pomocníkem a přítelem, ale přináší svému majiteli do života také běžné starosti a povinnosti. Psa může mít jen člověk, který se v první řadě dokáže postarat sám o sebe a následně i o psa. Musí tedy znát běžné věci týkající se péče o tohoto tvora (Planeta Zvířat, [online] 2007), (Jasenovcová, 2008c).

Jasenovcová píše v časopise Svět psů, že „*Vodící pes musí být pro každého nevidomého člověka přínosem, vylepšením jeho životní situace. Pokud by se měl stát jeho zátěží, komplikací v životě, nikdy by k sobě pes a člověk nenašli ten správný vztah, který je k průvodcovské službě psa tolik důležitý*“ (Jasenovcová, 2008c, s. 70).

Budoucí majitel by měl dále předem vědět, jakou pomoc může od psa očekávat a počítat s tím, že pes má hranice svých možností a schopností a nikdy tedy plně nenahradí lidského průvodce (Jasenovcová, 2008c).

Každý člověk, který si psa pořizuje, musí nakonec ze sebe vypěstovat alespoň částečně kynologa, aby byl schopen psovi porozumět a věděl, jak se má v určitých situacích zachovat. Někdo má pro práci se zvířaty cit již od přírody a nepotřebuje tolik rad, někomu to jde hůře, a musí se pro změnu těmto dovednostem složitě učit. Předávání vycvičeného psa musí být proto důkladný a komplexní výukový proces. Člověk si musí osvojit povelovou techniku a naučit se ji aplikovat na konkrétní situace a potřeby. Také se nesmí zapomenout na samotnou manipulaci se psem. Psod, který nikdy předtím nevlastnil psa, nemá zažitě, jak se psem správně pohnout, potřebuje li ho třeba někam přesunout a neví, jaký tlak může vyvinout, aby psovi neublížil. Musí se

naučit psa správně pochválit a potrestat. Protože i již vycvičený pes potřebuje stále pozitivní motivaci při práci a důrazné upozornění od svého majitele, že se mu něco nelíbí. Neumí-li však člověk s pochvalami a tresty správně zacházet, dojde k vzájemnému nedorozumění v komunikaci, což povede ke špatnému plnění úkolů psa a ztrátě vzájemné důvěry. Pes si musí zvyknout na nového majitele, přijmout ho, reagovat na jeho pokyny a hlas. Musí se srovnat také s tím, že člověk je do velké míry závislý na jeho rozhodování a když udělá v něčem chybu, jeho pán ji nemůže vždy napravit, jako jeho předešlý výcvikář. Musí pro svého nového majitele dělat to, co se naučil, i když se chová jinak, než jeho předešlý cvičitel a často dělá chyby. Proto je důležité věnovat přípravě nového kynologa na budoucí společný život se psem dostatek času při odborné pomoci (Jasenovcová, 2008c).

Klient musí absolvovat neoficiální zkoušku, v jejímž průběhu je ověřena úroveň prostorové orientace a samostatného pohybu (Planeta Zvířat, [online] 2007).

Pro úspěšnou spolupráci se psem, musí každý žadatel podstoupit aktivní přípravu. Zároveň je však důležité, aby žadatel předal řadu informací o sobě. Pes pro klienta se vybírá podle více hledisek. Důležitým faktorem je stáří klienta a jeho zdravotní stav. Také temperament člověka musí korelovat s temperamentem psa. Dále je potřeba vědět, jestli klient vede aktivní život či naopak. Jestliže hledáme vhodného psa pro mladého člověka, který chodí do práce, provozuje nějaký sport a řadu jiných aktivit, popřípadě chce se psem provozovat kynologické sporty, vybírá se pes s větším temperamentem. Jedná-li se o člověka staršího věku, který chodí jen do práce a zpět, ale většinu času tráví doma, vybere se pes klidný, kterého není zapotřebí tolik zaměstnat. Temperament psa je vcelku neměnný a souvisí s ním i rychlost jeho chůze. Žádá-li o psa člověk se zbytky zraku, který lépe vidí na světlého psa, je možné mu vycvičit například krátkosrstou kolii, která má výrazné trikolorní zbarvení (Pes pro tebe o.s., [online] 2011c), (Jasenovcová, 2008c).

Také je potřeba vědět v jaké lokalitě žadatel bydlí. Psa potřebuje jak člověk ve velkém městě, tak i v malé vesničce nebo v horách. Je však nutné již dříve podle toho výběr psa a výcvik přizpůsobit (Jasenovcová, 2008c).

Způsoby provádění seznamování psa a klienta jsou u jednotlivých psích škol různé. V organizacích, kde je zvykem mít psa umístěného po celou dobu tréninku u předvychoovatele, seznamují se převážně v místě jejich dosavadního bydliště, v prostředí na které je pes zvyklý. Nedochází tak ke stresu z náhlé změny prostředí i budoucího majitele.

Pes žijící ve výcvikovém středisku může již v době výcviku navštěvovat budoucího majitele a postupně se tak sblížovat. Při této formě kontaktu budoucí dvojice proběhne předávání psa v místě bydliště.

Další možností je návštěva klienta přímo ve středisku, kde bývá obvykle i ubytován. Pobyť obvykle trvá kolem jednoho týdne, během kterého se klient naučí komunikovat se svým průvodcem v jeho přirozeném prostředí. Je mu zde věnovaný potřebný čas na to, aby svého psa co nejvíce poznal. Pod odborným vedením instruktora se klient učí péči o psa, jak psovi obléknout postroj, jak ho nakrmit, učesat, umýt. Zjišťuje, jak se mu s ním bude chodit, a trénuje potřebnou povelovou techniku. Po tomto čase společně stráveném ve středisku následuje druhá část předávání a to již v místě bydliště klienta. Zde s pomocí instruktora nacvičují trasy, které nevidomí běžně používá ve svém každodenním životě.

Délku a způsob předávání je možné uzpůsobit podle schopností a potřeb jednotlivých klientů (Planeta Zvířat, [online] 2007), (SVVP, [online] 2010c).

6.2 Nárok na vodícího psa

Dle vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů č.182/1991 Sb., §33, odst. 9, cituji: *“Okresní úřady mohou hradit výdaje spojené s výcvikem a odevzdáním vodícího psa úplně nebo prakticky nevidomým občanům až do výše obvyklých nákladů”* (Ministerstvo vnitra, [online] 2006 – 2011a).

Příspěvek na pořízení vodícího psa je přidělován zrakově postiženým držitelům průkazu ZTP/P – zdravotně postižený člověk, který má právo na průvodce. Jak vyplývá ze zákona č. 140/1994 Sb. O sociálním zabezpečení, §86, odst. 2, jde zpravidla o držitele mimořádných výhod III. stupně, popř. občany, jejichž zdravotní stav odůvodňuje přiznání mimořádných výhod III. stupně z důvodu zrakového postižení.

Žadateli je vodící pes předán pouze na základě šetření, jehož součástí je lékařská zpráva od jeho očního lékaře. Vyplněnou žádost o příspěvek na vodícího psa je třeba doručit na odbor sociálních věcí a zdravotnictví svého úřadu podle místa trvalého bydliště. Dále je potřeba doložit své příjmy a příjmy celé své domácnosti. Pracovníci úřadu mají právo po dohodě žadatele navštívit a provést šetření o majetkových poměrech v místě jeho bydliště (HE+PA o.s., [online] 2011d).

U dětských nebo velmi těžce handicapovaných klientů přebírá za psa odpovědnost rodinný příslušník nebo zákonný zástupce (Daušová, 2007).

„V souvislosti s budoucí péčí o psa je nezbytné, aby občan byl dostatečně způsobilý zajistit všestrannou a potřebnou péči o vodícího psa a byl způsobilý užívat ho k účelu, ke kterému byl vycvičen. Zároveň je nezbytné, aby bylo vytvořeno vhodné prostředí pro psa. Správní orgán může při svém rozhodování o příspěvku s ohledem na své zkušenosti objektivně označit i občana, pro kterého vodící pes není vhodnou pomůckou“ (Kudlová a kol., 2001, s. 2).

Kritéria pro odmítnutí služby jsou různá. Poskytovatel má právo službu zamítnout z důvodu vzniklých nebo zjištěných během procesu přípravy klienta. Občanské sdružení Helppees zahrnuje mezi příčiny závažného zamítnutí situace kdy: *„klient není schopen bezpečně psa ovládat, není schopen o psa řádně pečovat, ukáže se, že klient má zásadní problémy s chováním nebo je závislý na návykových látkách včetně alkoholu, klient projeví sklony k agresivitě vůči zvířatům, klient není schopen nebo ochoten absolvovat všechny předepsané testy“* (Daušová, 2007).

6.3 Práva a povinnosti vznikající s vlastnictvím vodícího psa

Pro majitele vodících psů je důležité znát legislativu týkající se jejich práv a povinností, aby nepřekračovali zákony, ale také z důvodu neznalosti těchto právních rámců širokou veřejností. V dnešní době je nutné umět si uhájit svá práva a nenechat se zastrašit planými řečmi.

Legislativní rámec týkající se přímo výcviku vodících psů ve vztahu k organizacím nebyl bohužel zatím v České republice ukotven. Existují však zákony, které alespoň okrajově zasahují do této oblasti.

Poskytovatel služby neboli subjekt (nejčastěji NNO), který se zabývá výcvikem asistenčních a vodících psů je povinen poskytovat své služby v souladu se Zákonem č. 206/2009 Sb., kterým se mění Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů, Zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

Dále musí poskytovatel, ale i také majitel vodícího psa respektovat a dodržovat Zákon č. 77/2004 Sb., kterým se mění Zákon. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání ve znění pozdějších předpisů v platném znění.

Jak už bylo dříve zmíněno podle Vyhlášky č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, §33, odst. 9 „*lze hradit úplně nebo prakticky nevidomým občanům výdaje spojené s výcvikem a odevzdáním vodícího psa.*“ Dále může pověřený obecní úřad podle § 46 této vyhlášky poskytnout úplně nebo prakticky nevidomému vlastníku vodícího psa příspěvek na krmivo pro tohoto psa, a to ve výši 800 Kč měsíčně (Ministerstvo vnitra, [online] 2006 – 2011a).

Co se týče cestování s vodícím psem pomocí veřejné dopravy je zahrnuta ve Vyhlášce č. 182/1991 Sb., příloha č. 3.3.c), která opravňuje úplně nebo prakticky nevidomé občany k bezplatné přepravě vodícího psa, pokud je nedoprovází průvodce (Ministerstvo vnitra, [online] 2006 – 2011a). Zrakově postižený člověk se nemusí obávat ani vyloučení z některého hromadného dopravního prostředku díky § 23 odstavci 5 ve Vyhlášce č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu, kde je uvedeno následující: „Vodícího psa doprovázejícího nevidomou osobu, jakož i služebního psa nelze z přepravy vyloučit ani jeho přepravu odmítnout (Ministerstvo vnitra, [online] 2010d).

V Smluvních přepravních podmínkách Pražské integrované dopravy v článku 7.3 o Přepravě živých zvířat 8. odstavec poukazuje na neplatnost částí odstavce 3, tohoto článku, pro vodící psy, které by jim bránily v účinné pomoci doprovázené osobě. Jeho znění je následující: *“Pes musí být před vstupem do vozidla, plavidla, přepravního prostoru nebo výtahu i po celou dobu přepravy včetně výstupu z vozidla, plavidla, přepravního prostoru nebo výtahu opatřen náhubkem tak, aby nedošlo k ohrožení cestujících nebo jiných osob, a to i v případě, že je přepravován v ne zcela uzavřené schráně (v tašce), a držen na krátkém vodítku. Pes nesmí být umístěn na sedadlo“* (ROPID, [online] 2008).

Vyhláška č. 602/2006 Sb., kterou se mění vyhláška č. 137/ 2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných Čl I., § 51 odstavec 1 e) zamezuje vstupu nepovolaných osob a zvířat do zázemí provozovny s výjimkou vodícího psa nevidomé osoby a psa speciálně vycvičeného pro doprovod osoby s těžkým zdravotním postižením (Ministerstvo vnitra, [online] 2003 – 2011b).

Vlastník vodícího psa, ať už se jedná o jeho majitele nebo cvičitele jako právnickou osobu, je dle § 2 jeho 2. odstavce v Zákoně 229/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 565/1990 Sb., O místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, osvobozen

od poplatku ze psů, který platí každý držitel psa na území České republiky staršího 3. měsíce (Ministerstvo vnitra, [online] 2003 – 2011c).

6.4 Popředávací servis

Po předání psa se z právního hlediska z žadatele o vodícího psa stává jeho majitel. Tím by však kontakt s organizací, od níž je psí pomocník, neměl být radikálně ukončen. Pes byl sice klientovi odborně vycvičen a vybrán, klient byl řádně proškolen, ale vždy mohou nastat nějaké situace, s kterými bude potřebovat majitel psa poradit nebo pomoci. V počátcích a v případech, kdy se u majitele jedná o takového prvního psa, potřebuje pomoc většina uživatelů. Určitou chvíli také trvá, než si na sebe daná dvojice zvykne a utvoří si ten správný vztah. Sžívání psa a jeho pána může trvat i několik měsíců. Někdy může jít jen o drobnosti, ale pokud se nepodaří dvojici člověk - pes sehrát a naučit vzájemné spolupráci, stává se pes pro nevidomého pána spíše přítěží. Z biologické podstaty psa a zkušeností klienta vyplývá, že po předání může pes zkoušet, co si vůči novému majiteli lze dovolit (SVVP, [online] 2010d).

Pokud je člověk nezkušený a neví, jak v těchto situacích se psem jednat, začne si pes tvořit nové hranice svých možností a problémy se mohou začít stupňovat. Špatná výkonnost psa může nastat také ze situace, kdy člověk zvyklí na chůzi s dlouhou bílou holí, provádí techniky chůze dříve, než pes stačí splnit jemu daný naučený úkol. Takovéto jednání v předstihu před psem, pokud je často opakované, vede povětšinou u psa k rezignaci na prvek, který má usnadňovat život jeho majiteli.

Vodící pes pro svého pána pracuje, dokud mu slouží zdraví. Často je to deset a více let. Každý vodící pes si potřebuje procvičovat již naučené povely a upevňovat své znalosti v praktickém životě. Najdou se však i takové úkony, se kterými se dvojice nesetkává v každodenním životě běžně. Přesto je však nutné, aby je pes zvládal a nedošlo později ke zranění jednoho z dvojice. *„Hlavním problémem jsou překážky, se kterými se pes nesetkává tak často (vysoké překážky v úrovni hlavy, stavební lešení, visuté mostky nad výkopy, zábrany v podobě pásky, zúžené prostory, jezdící schody), a nebo překážky, které se nevidomému psu těžko kontrolují (zapuštěné obrubníky, bezbariérové křižovatky, vyhledání zebry, netečnost vůči zrakovým, sluchovým a čichovým vjemům). Některým psům zase dělá problém jít mimo známou trasu“* (Rolnička Brno o.s., [online] 2011c).

Nikde však není stanoveno, jak má vypadat předávání vycvičeného psa. Není dána žádná záruční doba této kompenzační pomůcky, postup na odvolání či stížnost klienta. Organizace si sami vytváří svá vnitřní pravidla, která nejsou nikým kontrolována a definována. Jestliže nemají v kupní smlouvě stanoveny podmínky pro navrácení kompenzační pomůcky vodícího psa, nemusí si vzít psa od jeho následného majitele zpět ani za předpokladu nespokojenosti klienta.

Vzhledem ke skutečnosti, že vodící pes je zvláštní pomůckou pro účely příspěvku, vztahuje se i na příspěvek podle vyhlášky 182/1991 Sb., § 33 odst. 9 ustanovení § 33 odst. 8, a to písemný závazek žadatele. Příspěvek lze poskytnout, jen zaváže-li se žadatel písemně předem, že vrátí příspěvek nebo jeho poměrnou část v případě, že zvláštní pomůcka - vodící pes, na jehož poskytnutí byl příspěvek poskytnut, přestane být před uplynutím pěti let ode dne vyplacení příspěvku jeho vlastnictvím, nebo když do šesti měsíců ode dne vyplacení nepoužije příspěvek na opatření zvláštní pomůcky – vodícího psa, popř. použije jen část příspěvku. Za dostatečný doklad vlastnictví psa se doporučuje považovat fakturu, v níž bude kromě ceny za výcvik a odevzdání uvedena rovněž cena psa jako takového (např. cena štěněte) Vzhledem k tomu, že povinnost vrácení poměrné části příspěvku při úhynu psa, by znamenala nepřiměřenou tvrdost, doporučuje se, aby občané v takových případech požádali ministra práce a sociálních věcí o odstranění tvrdosti (Jasenovcová, 2001).

Ze zákona tedy vyplývá povinnost pomůcku vodícího psa užívat po dobu pěti let. Majitel ji nesmí prodat, darovat nebo se ji jiným způsobem zbavit. V případě úmrtí psa v této lhůtě či určité potřebě vrátit psa organizaci, od které byl pořízen, může nastat zdoluhavé jednání s organizací, úřadem či ministerstvem. SVVP uvádí, že z 25 - 30 psů předaných ročně se vrací průměrně 1 – 2 psi.

Tento systém má stále mezery v závazných dohodách mezi jednotlivými subjekty. Většina pravidel, jsou jen pouhá doporučení. Jasenovcová ředitelka SVVP vidí řešení v úpravě právního vztahu mezi klientem a dodavatelem takovým způsobem, aby byla možná zpětná vazba nebo záruka z obou stran, např. při nevhodném zacházení se psem nebo vrácení či úhynu psa v pětileté ochranné lhůtě. Doporučuje proto do budoucna zavést u dodavatelů systém protokolů o předání a převzetí vodícího psa včetně dodatků, které by upravovaly závazky dodavatele vůči žadateli a naopak (Kudlová a kol., 2001).

V každé situaci, kterou nemůže klient řešit vlastními silami, ať se týká chování psa či jiného nově vzniklého problému (zdravotního stavu psa, zdravotního stavu klienta, obstarávání krmiva nebo možných problémů s veřejností v místě bydliště atd.)

by měl mít jeho majitel možnost požádat organizaci, od které psa koupil o radu nebo pomoc.

Následná péče může mít více forem poskytování:

1. Prodloužený zácvik
2. Následné docvičování potřebných dovedností
3. Procvičování psa v sídle organizace či na sjednaném místě
4. Zajištění do místa bydliště a řešení případných problémů na místě
5. Pravidelná setkávání klientů zaměřená na procvičování práce psů v činné službě
6. Pořádání výcvikových rekondičních pobytů
7. Pořádání volnočasových aktivit
8. Přednášky
9. Poradenskou službou (telefonicky, poštou, elektronickou poštou, osobní návštěvou)
10. Konzultace

Většina subjektů zabývajících se výcvikem vodících psů uvádí některé ze služeb následné péče již na svých webových stránkách. Ale je více než vhodné zjistit si tyto možnosti v organizaci osobně ještě před převzetím psa.

SVVP uvádí na svých webových stránkách, že jsou připraveni řešit problémy vzniklé po předání psa. Cituji: *„Někdy může jít jen o drobnosti, ale pokud se nepodaří dvojici člověk - pes sehrát a vzájemně spolupracovat, může dojít až k vrácení nebo výměně psa. Z 25 – 30 předaných ročně se vrací průměrně 1 – 2 psi. Klient, majitel vodícího psa, zůstává tedy naším klientem po celou činnou službu psa a může se na SVVP vždy obrátit o pomoc při řešení jakýchkoli problémů a to bez ohledu na vzdálenost místa bydliště. Instruktor po dohodě s klientem přijede na sjednané místo“* (SVVP, [online] 2010d).

Občanské sdružení HEPA řeší formu pomoci ve vzdálených lokalitách tak, že v každém regionu ČR působí proškolený konzultant, který je klientovi k dispozici (HE+PA o.s., [online] 2011e).

Sdružení Integrace nabízí na webových stránkách kromě možností konzultace případných problémů a návštěvy cvičitele, přechodnou péči pro psa o kterého se jeho majitel nemůže ze závažných důvodů postarat (Integrace o.s., [online] 2011).

SVVP a ŠVVP Brno pořádají přibližně jedenkrát týdně pravidelné setkávání klientů se psy, kde si klienti mohou popovídat a předat své zkušenosti. Procvičují pod dohledem instruktorů klasické povely poslušnosti a cviky se kterými se mohou setkat na trasách.

Pro všechny majitele vodících psů v ČR pořádá každoročně KDVP ve spolupráci se Střediskem výcviku vodících psů letní soustředění, kde pod odborným vedením instruktorů ze Střediska procvičují držitelé vodících psů se svými čtyřnohými průvodci málo používané či pozapomenuté dovednosti. Tato akce Probíhá v letních měsících v jednom nebo dvou týdenních turnusech a mohou se jí kromě členů KDVP zúčastnit i ostatní držitelé vodících psů. Letní soustředění není ovšem pouze "sportovní" akcí kde se pouze trénuje, ale také významnou společenskou událostí. Je to ideální příležitost, jak si sdělit různé více či méně důležité zkušenosti ze soužití zrakově postiženého člověka jeho psa s vidící veřejností (KDVP, [online] 2006 – 2011e).

V tomto popředávacím kurzu jsme vám schopni nabídnout určitý program rozvoje vašeho psa (Rolnička Brno o.s., [online] 2011c).

6.5 Soutěže vodících psů

KDVP pořádá každoročně soutěže pro vodící psy a jejich majitele. Na organizaci se mohou dílčím způsobem podílet i další organizace zaměřené na klienty se zrakovým handicapem. Na pořádaných soutěžích si mohou všichni zúčastnění vyzkoušet dovednosti psa za běžného městského provozu a porovnat výkonnost týmu s ostatními za naprosto shodných podmínek. Soutěže slouží také k neformálnímu a přátelskému setkávání lidí se stejným zájmem a prezentaci problematiky lidí se zrakovým postižením na veřejnosti. Rada KDVP deleguje sbor rozhodčích a určuje, které kvalifikační soutěže budou akreditovány pro MČR VVP. Právo účastnit se na kvalifikační soutěži má psovod, který je držitelem průkazu ZTP/P pro zrakovou vadu a je vlastníkem vodícího psa. Soutěžící má povinnost řídit se Soutěžním řádem a zaplatit startovné ve stanovené výši. K závodu může být přihlášen jen pes v dobrém zdravotním stavu, který má všechna platná očkování. Jeho držitel musí předložit doklad o způsobilosti vodícího psa k vodění zrakově postiženého.

Závodníci bez nutnosti se kvalifikovat tzn. ti, kteří se v předcházejícím ročníku MČR VVP umístili na prvních třech místech, se kvalifikační soutěže mohou zúčastnit

jen v případě, že není naplněn povolený maximální počet závodníků, kteří mají nutnost se kvalifikovat.

Závodníci se mohou zúčastnit v každém ročníku pouze dvou kvalifikačních soutěží, do konečného hodnocení se započítává lepší procentuální výsledek. Maximální počet závodníků v každé kvalifikační soutěži je 20. Nadpočetní přihlášení se automaticky stávají náhradníky a to v pořadí, ve kterém se přihlásili.

Nejlépe prezentující soutěží u nás je Mistrovství České republiky ve výkonu vodících psů (dále jen MČR VVP).

MČR VVP

Právo účasti na soutěži má psovod, který se se stejným psem zúčastnil alespoň jednoho kvalifikačního závodu a svým procentuálním výsledkem se umístil mezi prvními dvaceti účastníky všech kvalifikačních soutěží v daném ročníku.

Výsledky (body) se přepočtou na procenta a na základě sestavení vyhodnocovací tabulky ze všech kvalifikačních soutěží daného ročníku se určí prvních dvacet závodníků, postupujících na MČR VVP a případní náhradníci.

Při shodném procentním ohodnocení o pořadí rozhoduje hodnocení speciálních dovedností (frekvence), následně prvky speciální dovednosti (frekvence) dle obtížnosti: označení chodníku, převedení přes vozovku, označení schodů.

MČR VVP se automaticky mohou zúčastnit první tři nejlepší čeští soutěžící z předchozího ročníku MČR VVP, za předpokladu, že psovod soutěží s tímtéž psem.

Rada KDVP je oprávněna pozvat pět zahraničních závodníků, z toho nejvýše tři z jedné země. Tito závodníci nemusejí projít kvalifikačními závody v ČR.

Povinné vybavení psa a psovoda při kvalifikačních soutěžích a MČR VVP:

Výstroj psa:

hladký stahovací kožený nebo kovový obojek (není povolen ostnatý)

vodicí postroj

vodítko

Vybavení psovoda:

bílá hůl

klapky na oči neprůhledné ve všech směrech (pokud Rada KDVP rozhodne o jejich použití).

Předmět osobní potřeby psovoda na provedení cviku „aport“ (rukavice, klíče, hůl, vodítko apod.).

Kritéria pro hodnocení práce psa a psovoda při závodu

Účelem soutěžního řádu je sjednocení kritérií při hodnocení vodicích psů rozhodčími.

Všechny akreditované kvalifikační závody a MČR VVP musí zahrnovat hodnocené cviky stanovené Soutěžním řádem.

Při hodnocení jednotlivých cviků se vychází ze základního požadavku cviku. To je splnění jeho účelu a cíle, přesnost provedení, vliv psovoda na činnost psa. Není podstatné, zda chyby pes dělá z důvodu špatného nácviku nebo chyb v povaze (roztěkanost, nesoustředěnost, lekavost) nebo špatnou povelovou technikou psovoda. Nedostatky v provedení cviku se odráží v bodových ztrátách. Stanovení bodových ztrát musí být úměrné nejen rozsahu chyby, ale též rozdílnosti nebezpečnosti překážky. (KDVP, [online] 2006 – 2011f)

7 Účel popředávací péče

7.1 Metodologie výzkumu

Cílem této kapitoly bylo zjištění vlivu popředávací péče prováděné ve formě pravidelných setkávání klientů na výkonnost psů v oblasti poslušnosti a frekvence vzhledem k jejich majitelům a zjištění přínosů této služby pro samotné klienty.

V souvislosti s tímto cílem, byly stanoveny následující úkoly:

1. Porovnat schopnosti psů klientů účastnících se pravidelných setkání pořádaných 1x týdně SVVP zaměřených na procvičování dovedností vodícího psa se psy klientů, kteří této možnosti nevyužívají.
2. Nalézt cviky, u nichž je nejvyšší a nejnižší pravděpodobnost poklesu dosažené úrovně docílené v předešlém výcviku v SVVP po předání psů novým majitelům a jejich následné porovnání mezi skupinou psů, kteří dochází na setkání SVVP se svými majiteli se skupinou psů, jejíž majitelé na tuto akci nedochází.
3. Porovnat výsledky z bodu 2 se subjektivním pocitem klientů na úroveň jednotlivých cviků během určité doby od převzetí psa od dodavatele v rámci jejich soužití s vodícím psem.

Pro splnění cíle výzkumu byla stanovena následující teze:

I dobře vycvičený vodící pes potřebuje procvičovat již naučené povely a upevňovat své znalosti v praktickém životě, aby svou práci mohl vykonávat co nejkvalitněji. Čím více se může majitel na svého vodícího psa spolehnout, tím více dochází ke zvýšení kvality jeho života a to nejen v oblasti POSP, sociální interakce, ale také zvyšuje psychickou pohodu člověka se zrakovým postižením a ovlivňuje tak nepřímo trávení volného času jednotlivce.

Výzkumný soubor:

Šetření bylo provedeno ve SVVP při SONS na Praze 5, kde se každý čtvrtek koná pravidelná setkávání klientů zaměřené na procvičování práce psů v činné službě. V rámci šetření bylo nezbytné sestavit 2 skupiny psů klientů SVVP. Pro první skupinu bylo podmínkou, aby ji tvořili psi, s nimiž se jejich majitelé po převzetí účastnili v rozmezí 3. let pravidelných setkání pořádaných SVVP (dále jen skupina A). V druhé skupině se měli nacházet psi, s nimiž jejich majitelé na tyto setkání nedocházeli (dále

jen skupina B). Dalším kritériem pro oba zkoumané vzorce byla účast na kvalifikačních závodech pro vodící psi po 2 a 3 letech od složení závěrečné zkoušky psa ve SVVP. Nakonec se podařilo vybrat 5 psů zastupujících skupinu A a 5 psů zastupujících skupinu B, kteří splňovali všechny tyto požadavky.

Časový harmonogram šetření:

1. duben 2011 – získání dat potřebných pro šetření
2. květen 2011 – vlastní šetření
3. červen 2011 – zpracování otázek do rozhovoru a jeho realizace, analýza rozhovoru a vyhodnocení šetření.

7.1.1 Technika metody šetření pro úkol 1:

Pro zjištění vlivu popředávací péče ve formě pravidelných setkání klientů pod odborným dohledem byla použita a srovnána data z výsledkových listin závěrečných zkoušek a data z výsledkových listin ze závodů po 2 a 3 letech od předání psů jejich majitelům u jednotlivých psů u skupiny A i B. Systém hodnocení jednotlivých cviků je proveden bodovacím systémem v rozmezí od 1 do 10 bodů. Cviky jsou rozděleny do dvou kategorií. Samostatně se dají hodnotit speciální cviky frekvence a cviky poslušnosti. Součet bodů z obou kategorií udává celkový výsledek. Aby bylo možné porovnat výsledky z jednotlivých listin, byly převedeny výsledné číselné bodové hodnoty na procenta. Pro tento úkol byly použity vnitřní materiály SVVP.

Cviky v jednotlivých kategoriích jsou:

Speciální cviky – frekvence

zahájení chůze

provedení cviku: pes se na povel rozejde rovnoměrným tempem v požadovaném směru

udržení přímého směru chůze

provedení cviku: pes udržuje požadovaný směr chůze

zrychlení chůze, zpomalení chůze, přerušování chůze

provedení cviku: pes na povel viditelně zpomalí nebo zrychlí tempo chůze a pokračuje v požadovaném směru, pes na povel zastaví a zůstane v klidové fázi, až do dalšího povelu pes přeruší chůzi a zůstane v klidu stát

odbočování doleva a vpravo

provedení cviku: pes na povel změni chůzi do požadovaného směru hned jak to umožní terén a pokračuje v chůzi. Obrat provede bezpečně, tak aby neohrozil psovoda

převedení přes vozovku

provedení cviku: pes na povel přejde kolmo přes vozovku co nejkratší a nejrychlejší cestou na protější chodník

vyhledání a označení, chůze po schodech

provedení cviku: pes na povel nalezne a označí začátek schodů. Rozhodčí informuje psovoda o provedení cviku

vyhledání a označení dveří

provedení cviku: pes na povel nalezne a označí dveře. Otevřenými dveřmi prochází s ohledem na bezpečnost psovoda. Zavřené dveře označí tak, aby bylo možné bez zbytečné prodlevy nahmatat kliku

vyhýbání překážek zleva, zprava a pod úrovní terénu

provedení cviku: pes překážku plynule obchází nebo označí zastavením dle podmínek prostředí

vyvedení z nepřehledné situace

provedení cviku: v situaci, kdy nelze pokračovat v chůzi, podle pokynů rozhodčích pes na povel najde nejsnadnější cestu a pokračuje dle dalších povelů psovoda

lhostejnost k rušivým zrakovým a čichovým vjemům

provedení cviku: pes nereaguje na rušivé pachové a zrakové vjemy v běžném městském provozu

celkový dojem

subjektivní hodnocení rozhodčích o úrovni spolupráce člověka a psa z hlediska funkčnosti a bezpečnosti chůze

Cviky poslušnosti

obraty na místě - "k noze"

provedení cviku: psovod se psem sedícím u levé nohy provádí podle pokynů rozhodčích obraty vpravo v bok, vlevo v bok (otočka o 90 stupňů), čelem vzad (otočka o 180 stupňů). Pes sleduje pohyb psovoda a při každém obratu usedá k levé noze psovoda v přímém směru. (Plácnutí rukou na nohu při vydání povelu „k noze“ je možné.)

polohy psa – „sedni“, „lehni“, „vstaň“

provedení cviků: podle pokynů rozhodčích pes na povel "sedni" sedne v přímém směru u levé nohy psovoda, na povel "lehni" lehne v přímém směru u levé nohy psovoda, na povel "vstaň" se pes postaví v přímém směru u levé nohy psovoda

podání předmětu - "aport"

provedení cviku - pes sedí u levé nohy psovoda, na pokyn rozhodčích psovod upustí nebo odhodí na krátkou vzdálenost předmět aportu a vyšle psa povel "aport" pro předmět (pomocný povel „podej aport“ nebo „ke mně aport“ je možný). Pes předá předmět do rukou psovoda, usedá v poloze „ke mně“ – před psovodem nebo „k noze“ – u levé nohy psovoda a zůstává v klidu

dlouhodobé odložení psa - "zůstaň"

provedení cviku: psovod povel "lehni" a "zůstaň" odloží psa na rozhodčím určeném místě. Psovod odepne vodítko od obojku a je odveden od psa alespoň na vzdálenost cca 5 metrů. Pes zůstane na určeném místě po dobu určenou rozhodčím (cca 1 minuta)

7.1.2 Technika metody šetření pro úkol 2:

Pro zjištění nejobtížnějších cviků, které činí majitelům vodících psů ze skupiny A a B po 2 až 3 letech od předání největší problémy byla srovnána data z výsledkových

listin kvalifikačních závodů. Bodové hodnoty byly převedeny na procenta a následně porovnána mezi skupinou A a B.

7.1.3 Technika metody šetření pro úkol 3:

Průběh práce byl navíc doplněn kvalitativní metodou za pomoci techniky polostrukturovaného rozhovoru s 13 majiteli vodících psů. Byly pokládány následující otázky:

1. Měl(a) jste nějaké kynologické zkušenosti, než jste si pořídil(a) prvního vodícího psa?
2. Který cvik vaší dvojici činil v běžném životě největší problém?
3. Jak jste daný problém řešil(a)?
4. Účastníte se pravidelných čtvrtetních setkání klientů pořádaných SVVP/Účastníte se nějakých pravidelných setkání vodících psů? (pro klienty jiných organizací)
5. Co Vás k tomu vede?

7.2 Interpretace výsledků šetření

7.2.1 Interpretace výsledků úkolu č. 1

Úkolem č. 1 bylo porovnání schopností psů klientů účastnících se pravidelných setkání pořádaných 1x týdně SVVP zaměřených na procvičování dovedností vodícího psa se psy klientů, kteří této možnosti nevyužívají.

Výsledné hodnocení skupiny A:

V celkovém hodnocení závěrečných zkoušek dosáhla tato skupina výsledku 95,16% ze 100%.

Po dvou letech od předání psů majitelům se zrakovým postižením dosáhla tato skupina ve srovnatelných disciplínách z celkového počtu bodů 87,43%. Její hodnoty se snížily o 7,73% od složení závěrečných zkoušek.

Po třech letech od předání majitelům se zrakovým postižením dosáhla tato skupina psů ve srovnatelných disciplínách z celkového počtu bodů 90,13%. Její hodnoty se snížily o 5,03% od složení závěrečných zkoušek.

Výsledkové hodnocení skupiny B:

V celkovém hodnocení závěrečných zkoušek dosáhla tato skupina 95,53% ze 100%.

Po dvou letech od předání psů majitelům se zrakovým postižením dosáhla tato skupina ve srovnatelných disciplínách z celkového počtu bodů 87,28%. Její hodnoty se snížily o 8,25% od složení závěrečných zkoušek.

Po třech letech od předání majitelům se zrakovým postižením dosáhla tato skupina psů ve srovnatelných disciplínách z celkového počtu bodů 86,75%. Její hodnoty se snížily o 8,78% od složení závěrečných zkoušek.

Porovnání výsledků skupiny A a B:

Skupina A prokazuje po dvou letech od předání majitelům se zrakovým postižením o 0,15 % lepší výsledky z kvalifikačních soutěží než skupina B.

Skupina A prokazuje po třech letech od předání majitelům se zrakovým postižením o 3,38% lepší výsledky z kvalifikačních soutěží než skupina B.

7.2.2 Interpretace výsledků úkolu č. 2

Úkolem č. 2 bylo nalézt cviky, u nichž je nejvyšší a nejnižší pravděpodobnost poklesu dosažené úrovně docílené v předešlém výcviku v SVVP po předání psů novým majitelům a jejich následné porovnání mezi skupinou psů, kteří dochází na setkání SVVP se svými majiteli se skupinou psů, jejíž majitelé na tuto akci nedochází.

Skupině A činilo nejmenší potíže zahájení a přerušení chůze, největší potíží měli psi v této skupině s nalezením a označením chodníku.

Skupině B činilo nejmenší potíže nenechat se rozptýlit při práci sluchovými vjemy z okolí, největší potíží měli psi v této skupině s udržení přímého směru při chůzi viz Tabulka 3. Celkové srovnání všech cviků, cviků základní poslušnosti a cviků frekvence viz Příloha 1, Příloha 2 a Příloha 1Příloha 3.

Skupina A a B mají z pěti nelépe umístěných cviku tři shodné:

- zahájení a přerušení chůze
- lhostejnost k sluchovým vjemům
- překážka zleva

Skupina A a B mají z pěti nejhůře umístěných cviku čtyři shodné:

- Nalezení a označení chodníku

- Udržení přímého směru
- Vyhledání a označení schodů
- Vyhledání a označení dveří

Tabulka 3. Porovnání jednotlivých cviků

Jednotlivé cviky	skupina A (srazy) (%)	skupina B (nesrazy) (%)	Jednotlivé cviky
zahájení a přerušení chůze	99,84	99,73	lhostejnost sluchové vjemy
lhostejnost sluchové vjemy	99,69	98,85	zahájení a přerušení chůze
překážka pohyblivá	98,13	96,97	chůze po schodech
překážka zleva	97,81	96,92	překážka zleva
vyvedení z nepřehledné situace	97,50	95,95	překážka pohyblivá
překážka vysoká	95,81	95,88	odložení
odložení	95,63	95,68	změna tempa chůze
překážka zprava	95,00	93,59	odbočení vpravo
změna tempa chůze	93,45	92,56	převedení přes vozovku
chůze po schodech	92,14	91,79	vyvedení z nepřehledné situace
odbočení doleva	90,00	91,28	překážka zprava
aport	89,33	91,00	přivolání
odbočení vpravo	89,06	87,18	odbočení doleva
převedení přes vozovku	88,93	86,67	Sedni, lehni, vstaň
Sedni, lehni, vstaň	87,50	86,36	překážka vysoká
lhostejnost čich. a zrak. vjemy	85,63	86,11	obraty u nohy
obraty u nohy	83,75	85,00	aport
přivolání	83,33	84,47	vyhledání a označení dveří
vyhledání a označení schodů	76,90	79,74	nalezení a označení chodníku
udržení přímého směru	73,75	78,21	vyhledání a označení schodů
vyhledání a označení dveří	71,25	76,84	lhostejnost čich. a zrak. vjemy
nalezení a označení chodníku	66,07	67,57	udržení přímého směru

7.2.3 Interpretace výsledků úkolu č. 3

Úkolem č. 3 bylo porovnat výsledky z bodu 2 se subjektivním pocitem klientů na úroveň jednotlivých cviků během určité doby od převzetí psa od dodavatele v rámci jejich soužití s vodícím psem.

Kynologické zkušenosti

Na otázku týkající se dřívějších kynologických zkušeností odpověděli jen 3 dotazovaní, že měli v předešlých letech zkušenosti s jiným psem. Kynologickým aktivitám se však věnoval jen jeden z těchto tří dotazovaných, jinak šlo spíše o domácí mazlíčky. Jedna žena dokonce uvedla, že než si pořídila svého vodícího psa, měla strach ze psů.

Nejobtížnější cvik z pohledu lidí se zrakovým postižením

Třem dotazovaným činí největší problém se psem vyhledat schody. Jedna žena vysvětluje tuto situaci u svého psa tím, že se jedná o pastevecké plemeno. Nejedná se jen o nalezení schodů, ale i dveří, zastávky a jiných potřebných objektů. Pes sice místa označí, většinou k nim však dojde obloukem, jak paní dodává typickým pro Border kolie. Další z dotazovaných navíc zdůrazňuje, že se svým psem nemá potíž pouze se samotným vyhledáním schodů, ale také s následnou chůzí po schodech. Pes netuší, že když jdou společně po schodech směrem dolů, má jít vedle svého pána, avšak jedná-li se o chůzi směrem vzhůru, má jít více vpředu.

Dva dotazovaní považují za nejhůře zvládnutý cvik svým psem detekci vysoké překážky. Především překážky v úrovni hlavy. Tento problém je zapříčiněn menším počtem takovýchto překážek v terénu. Pes je schopen naučit se označit vysokou překážku na obvyklých trasách. Pokud se však jedná o neznámé místo, bývá označení takovéto překážky většinou větší problém. Za předpokladu že pes na neznámých trasách není plně soustředěn a dvojice se pohybuje rychlejším tempem, je pro psa označení vysoké překážky komplikovanější, protože předem nepočítá s jejím výskytem a snadněji ji může přehlédnout.

Dva dotazovaní měli zpočátku největší problém s obraty na místě. Jejich odpovědi se shodují i v tom, že jim cvik v době předávání nebyl dostatečně vysvětlen. K problému s povelům k noze můžeme zařadit výpověď člověka, jehož pes si plete povel ke mně s povelům k noze.

Dva dotazovaní považují za největší problém roztěkanost psa při práci. Pes během chůze v postroji čuchá, kouká kde co lítá a není tedy plně soustředěn na terén před sebou. Z těchto nedostatků vyplývá i zhoršení schopnosti udržení přímého směru.

Jeden z dotazovaných měl zpočátku potíže s přivoláním svého psa. Tento cvik uvedla ještě jako druhý problém u svého psa jedna žena, která se domnívá, že pes nepřijde na zavolání, protože po čase zjistil, že na něj nevidí a nemůže si pro něj dojít.

Jeden z dotazovaných považuje za nemožné naučit svého psa aport.

Za další problém byla jedním z dotazovaných označena zhoršená práce psa v deštivém počasí. Což se projevuje především tím, že pes neprojde mokřejším místem a v chůzi se zastaví.

Následné řešení problému

Z třinácti dotazovaných sedm lidí objasnilo, jak daný problém sami řešili. Čtyři dotazovaní uvedli, že řešili problém za pomoci odborníků. Dva z těchto čtyř dotazovaných zdůraznili ve svých odpovědích, že k tomuto účelu slouží rekondiční pobyty a pravidelné setkávání klientů. Jeden z dotazovaných problém neřešil, protože mu nepříjde zásadní. U jedné dvojice se problém vyřešil v určitém časovém období sám.

Účast klientů na pravidelných setkání SVVP

Z devíti dotazovaných klientů SVVP se pouze dva klienti účastní těchto setkání pravidelně. Čtyři klienti navštěvují čtvrtetní setkání pouze občas. Tři klienti se neúčastní této akce vůbec. Jako hlavní důvody absence uvádí velkou vzdálenost místa konání od svého bydliště. Jeden z nich však zdůrazňuje svou účast na rekondičních pobytech a všechny akce zaměřené na procvičování vodících psů vidí jako velice potřebné.

Účast klientů z různých organizací pro výcvik vodících psů na pravidelných setkání

Ze čtyř dotazovaných se dva účastní pravidelných setkání pořádaných jedenkrát za 14 dní v organizaci, z níž mají vodícího psa. Dva dotazovaní se účastní pouze rekondičních pobytů.

Důvody účasti na pravidelných setkání a rekondičních pobytech

Důvody účasti na pravidelných setkáních a rekondičních pobytech jsou různé. Většina respondentů vidí hlavní přínos účasti v neustálém procvičování a zlepšování psa. Pes si zde zopakuje cviky, se kterými se nesetkává na trasách pravidelně. Jednotlivé úkony, které má vodící pes plnit se procvičují v terénu, ale také navíc za pomoci

rozložených překážek. Překážky se dají nastavit tak, aby byly procvičovány potřebné problémové prvky. Velkou výhodou je přítomnost odborného instruktora, který jednotlivým klientům vysvětlí, jak v případě určitého problému postupovat. Je zde také možnost naučit psa úplně nové dovednosti.

Dalším důvodem účasti na těchto akcích je vylepšování formy psa před kvalifikačními soutěžemi.

Již méně zmiňovaným důvodem je setkávání se s kolektivem. Lidé si mohou předat své zkušenosti a navzájem si poradit. Během roku pořádají různé oslavy a společné kulturní akce.

Na rekondiční pobyty jezdí většina dotazovaných nejen kvůli výcviku, je to pro ně navíc příjemně strávená dovolená s lidmi naladěnými na stejnou vlnu. Při pobytu v přírodě se zbaví denních starostí a pročistí si hlavu. Psi si odpočinou od běžné práce a mohou se mezi sebou vyřádit ve smečce.

7.3 Závěry šetření

Popředávací servis jednotlivých organizací zabývající se výcvikem vodících psů považuje většina klientů za důležitý a velmi přínosný. Lidé, kteří na pravidelné setkávání se svými psy nedocházejí, prokazují jako dvojice po 2 a 3 letech od převzetí psa nepatrně horší výsledky při prostorové orientaci, pohybu v terénu a ovladatelnosti psa. Je však důležité přihlídnout k faktu, že zkoumané osoby trénují jednotlivé cviky na kvalifikační závody. Pokud bychom dle mého názoru poměřovali psy psovodů, kteří se neúčastní závodů a nenavštěvují žádné organizace výcviku vodících psů, kde probíhají pravidelná setkávání klientů, výsledné hodnoty by se snížily.

Jednotliví klienti projevují o tuto formu služby popředávací péče veliký zájem. Někteří lidé se však pravidelných setkání nemohou účastnit z důvodu velké vzdálenosti místa působení nebo časové nedostupnosti.

Pravidelná setkávání a letní rekondiční pobyty nemají pouze vliv na výkonnost psa a lepší souhru dvojice, ale také na sociální interakci člověka. Lidé mají možnost navazovat prostřednictvím setkávání nové kontakty, získávat další přátele, sdělit si své zážitky a dojmy a celkově se odreagovat. Pořádají společenské akce, oslavy státních svátků a narozenin, což zvyšuje jejich pocit sounáležitosti a psychickou pohodu.

Cviky dosahující procentuálně nejhorších výsledků jsou udržení přímého směru, nalezení a označení chodníku, vyhledání a označení schodů, vyhledání a označení dveří,

lhostejnost k čichovým a zrakovým vjemům. Pohledy klientů na cviky, které jim činí v praktickém životě z jejich pohledu největší problémy, jsou převážně shodné se statistickými údaji. Například vyhledání a označení schodů považuje jedna čtvrtina z dotazovaných za méně zvládnutý. V procentuálním hodnocení všech cviků byl shledán jako třetí nejhorší. Další cviky, u kterých se obtížnost shoduje s jednotlivými výpověďmi psovodů, jsou lhostejnost k zrakovým a čichovým vjemům, vysoká překážka a udržení přímého směru. Cviky frekvence a cviky poslušnosti dosahují téměř stejných procentuálních výsledků. Nedá se tedy říci, že by některé z nich působily dvojicím větší potíže. Toto tvrzení se opět shoduje se subjektivními pocity klientů.

8 Závěr

Z výsledků šetření je zřejmé, že pravidelná setkávání klientů ovlivňují pozitivně výkonnost psa při prostorové orientaci, pohybu v terénu a jeho ovladatelnosti. Přihlédneme – li však k malému počtu zkoumaných osob a k rozdílnosti terénů v jednotlivých závodech, nemusí být výsledná data zcela totožná s reálnou situací. Proto považuji za vhodné provést v budoucnu další podrobnější výzkum. Aby byl výzkum co nejvíce přesný, bylo by potřeba zvýšit počet zkoumaných psů, provést hodnocení cviků vícekrát za rok a u všech psů užít vždy v dané době stejnou trasu. Vypracovanou analýzu by bylo možné doplnit o zhodnocení kolísání schopností psů v jednotlivých letech.

Pravidelná setkávání jsou pro majitele vodících psů velkým přínosem. Opakovaným tréninkem psů pod dohledem odborných instruktorů jsou zdokonalovány již naučené cviky, z čehož vyplývá zvyšování kvality POSP pro člověka s vodícím psem. Dalším pozitivem této služby je sociální interakce. Klienti vítají možnost společných oslav a kulturních akcí.

Klienti organizací cvičících vodící psy, vidí popředávací servis, jako důležitou součást všech činností organizace. O pravidelná setkávání projevují dostatečný zájem, ale velká část majitelů vodících psů se nemůže těchto akcí účastnit z důvodů veliké vzdálenosti od místa jejich konání. Tato setkání se uskutečňují zpravidla v místě sídla dané organizace provozující tuto činnost. Vzhledem k tomu, že jednotlivé organizace mají klienty po celé republice, je tento problém zcela zásadní. Doporučila bych proto větší spolupráci všech subjektů cvičící vodící psy v rámci popředávací péče. Klienti z jednotlivých organizací, by byli již při převzetí psa informováni o možnostech setkávání klientů v organizaci nacházející se nejbližší místa jejich bydliště. Jako další možné řešení problému vidím zaškolení odborných instruktorů pro jednotlivé kraje či obce. Pro tuto pozici bych doporučila vybírat především absolventy speciální pedagogiky z pedagogické fakulty a absolventi oboru kynologie na ČZU. Dále bych pro tuto práci doporučila absolvování kurzu PO a určitého speciální kurz. Podobným návrhem řešení je spolupráce s vybranými kynologickými organizacemi v jednotlivých regionech, které by byly pro tuto činnost určitým způsobem kvalifikovány. Aplikace výše zmíněných návrhů by byla velkým přínosem v této oblasti, ale provedení jejich realizace vidím jako náročné z časové a finanční stránky. Nejjednodušším řešením dostupnosti služby popředávacího servisu pro všechny by bylo pořádání víkendových rekondičních pobytů v pravidelných časových intervalech.

Díky novým poznatkům a zvyšujícímu se zájmu o tuto oblast se snad budou veškeré služby týkající se popředávací péče neustále zlepšovat a rozvíjet.

9 Resumé

Bakalářská práce pojednává o soužití lidí se zrakovým postižením s jejich vodícími psy. Práce popisuje vše od samotného výběru vhodného štěněte pro tuto činnost až po jeho předání. Z větší části je však práce zaměřena na období předávání a následující společný život.

V první kapitole je vymezena definice zrakového postižení, klasifikace zrakových vad podle etiologie a stupně zrakového postižení. Dále je zde věnovaná velká část prostorové orientaci a rozvoj pohybu zrakově postižených. Prostorová orientace a samostatný pohyb je vyučován od raného věku jedince. Má svůj specifický postup a pravidla. Teprve po zvládnutí samostatné chůze s bílou holí si může člověk pořídit vodícího psa.

Druhá kapitola se zaměřuje na vodícího psa, na jeho poslání a úlohu pro člověka se zrakovým postižením, na historii v zahraničí i u nás, který následně souvisí i se vznikem jednotlivých subjektů cvičící vodící psy na našem území.

Třetí kapitola se věnuje subjektům cvičící vodící psy v České Republice. Rozebírá jednotlivé organizace a pojednává, na co se má žadatel o vodícího psa zaměřit při výběru organizace, od níž si hodlá vodícího psa pořídit.

Ve čtvrté kapitole je do detailu rozebrán postup celého výcviku vodícího psa. Jsou zde uvedena vhodná plemena používaná pro tuto činnost a kritéria pro výběr jednotlivých štěňat. Následně je zde popsána předvýchova štěněte, která může probíhat více způsoby. Většina škol pro výcvik vodících psů mají štěňata v předvýchově u tzv. „pěstounských rodin“, které se starají o výchovu štěněte od 8 týdnů až do 1 roku věku psa. Ale najdou se i takové školy, kde mají cvičitelé psy doma a cvičí je od nejútlejšího věku. Negativa a pozitiva jednotlivých metod jsou rozepsány v této kapitole.

Pátá kapitola popisuje vše týkající se vlastnictví vodícího psa. Konkrétně jeho předávání, nároku žadatele na vodícího psa a seznamuje čtenáře s legislativou, kterou by měl každý majitel vodícího psa znát. Tato kapitola dále pojednává o možnosti zpětné vazby klienta na organizaci a jejích následných službách pro majitele vodících psů. Rozebírá jednotlivé formy služeb popředávací péče.

Cílem šesté kapitoly bylo zjištění vlivu popředávací péče na výkonnost psů v oblasti poslušnosti a frekvence vzhledem k jejich majitelům a zjištění celkového přínosu této služby pro samotné klienty. Teze použitá k šetření týkající se potřeby neustálého zdokonalování psa se potvrdila, trénovaní psy prokazují lepší výkonnost než psi netrénovaní. K tomuto účelu slouží jednotlivé formy popředávací péče. Část teze poukazující na souvislost výkonnosti psa s kvalitou života v oblasti POSP vyplývá z potvrzení předchozí části teze. Zlepšení sociální interakce a zvýšení psychické pohody člověka není z tohoto šetření zcela prokazatelné.

10 Literatura

- DAUŠOVÁ, Z.: *Metodika praktického využívání asistenčních (včetně vodících) a canisterapeutických psů*, helppes o.s., Garantem této metodiky je česká unie výcviku psů pro zdravotně handicapované a ČKS, [online]. 2007. [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.helppes.cz/index.php>
- ELVA HELP o.s, *Naše činnost* [online]. c2011. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.elvahelp.estranky.cz/clanky/nase-cinnost.html>
- FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ L., RŮŽIČKOVÁ, V. : *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978–80–244–1857–5.
- HAMADOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z. : *Oftalmopedie: Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978–80–7315–159–1.
- HE+PA o.s, *Pes jako kompenzační pomůcka* [online]. 2011d. [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.guidedog.cz/index.php?menu=16>
- HE+PA o.s, *Představení* [online]. 2011a. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.guidedog.cz/index.php?menu=02>
- HE+PA o.s, *Výcvik* [online]. 2011c. [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.guidedog.cz/index.php?menu=06>
- HE+PA o.s, *Výhody* [online]. 2011e. [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.guidedog.cz/index.php?menu=08>
- HE+PA o.s, *Výchova budoucího studenta* [online]. 2011b. [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.guidedog.cz/index.php?menu=05>
- HELPPES - Centrum výcviku psů pro postižené o.s, *úvodní strana* [online]. c2006b. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.helppes.cz/index.php>
- HELPPES - Centrum výcviku psů pro postižené o.s., *Vodící psi pro osoby se zrakovým postižením* [online]. c2006a. [cit. 4.4.2011]. dostupné z WWW: <http://www.helppes.cz/psi-pomocnici-pro-nevidome.php> (5.4.2011)
- Integrace o.s, *Výcvik vodících psů pro nevidomé* [online]. c2011. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.integraceos.cz/index.php?id=5>
- JASENOVCOVÁ, H. : *Historie výcviku vodících psů*. Svět psů: Kynologický časopis pro všechny chovatele a milovníky psů – nejlepších přátel člověka, Minerva CZ, Praha roč. 10, č. 11, s. 60 – 61. 2007b. ISSN 1211-2976.
- JASENOVCOVÁ, H. : *Písemné sdělení*, 2001

- JASENOVCOVÁ, H. : *Předávání vycvičeného psa nevidomému*. Svět psů: Kynologický časopis pro všechny chovatele a milovníky psů – nejlepších přátel člověka, Minerva CZ, Praha roč. 11, č. 4, s. 70 - 71. 2008c. ISSN 1211-2976
- JASENOVCOVÁ, H. : *SVVP - Deset let činnosti*. Svět psů: Kynologický časopis pro všechny chovatele a milovníky psů – nejlepších přátel člověka, Minerva CZ, Praha roč. 10, č. 8, s.11. 2007a. ISSN 1211-2976
- JASENOVCOVÁ, H. : *Výchova štěňat a dorostu 1*. Svět psů: Kynologický časopis pro všechny chovatele a milovníky psů – nejlepších přátel člověka, Minerva CZ, Praha roč. 11, č. 1, s. 40 – 41. 2008a. ISSN 1211-2976
- JASENOVCOVÁ, H. : *Výchova štěňat a dorostu 2*. Svět psů: Kynologický časopis pro všechny chovatele a milovníky psů – nejlepších přátel člověka, Minerva CZ, Praha roč. 11, č. 2, s. 70 – 71. 2008b. ISSN 1211-2976
- JESENSKÝ J. : *Organizace a řízení rozvoje prostorové orientace a samostatného pohybu zrakově postižených: Malá tyflologická knižnice: Svazek 6* . Praha : ÚV SI v ČSR, 1982
- JESENSKÝ J., A KOL.: *Studijní materiály k prostorové orientaci a samostatnému pohybu zrakově postižených*. Praha : SI v ČSR, 1978. 880 225
- KDVP, Jasenovicová, H, *Informace pro případného zájemce o vodícího psa, jak má vypadat příprava žadatele o psa a samotné předávání vodícího psa* [online]. c2006 – 2011c. [cit. 6.4.2011]. dostupné z WWW: <http://kdvp.brailnet.cz/zivot.php>
- KDVP, *Letní soustředění* [online]. c2006 – 2011e. [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://kdvp.brailnet.cz/rekond.php>
- KDVP, *Porovnání* [online]. c2006 – 2011d. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://kdvp.brailnet.cz/porovn.php>
- KDVP, *Soutěžní řád a podmínky pro kvalifikační soutěže a mistrovství republiky ve výkonu vodících psů pro zrakově postižené* [online]. c2006 – 2011f. [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://kdvp.brailnet.cz/rad.php>
- KDVP, *Vodící pes – skvělý pomocník a partner vás vrátí do běžného života* [online]. c2006 – 2011a. [cit. 6.4.2011]. dostupné z WWW: <http://kdvp.brailnet.cz/index.php>
- KDVP, *Z historie výcviku vodících psů u nás* [online]. c2006 – 2011b. [cit. 6.4.2011]. dostupné z WWW: http://kdvp.brailnet.cz/histor_cr.php

- KUDLOVÁ, M. A KOL. : *Komentář č.4/2001 k příspěvku na úhradu výdajů spojených s výcvikem a odevzdáním vodícího psa a příspěvku úplně nebo prakticky nevidomým občanům*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor sociální politiky, 2001
- KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, L. : *Oftalmopedie*. Brno : Paido, 2008. ISBN 80–85931–58–8
- Ministerstvo vnitra, *Vyhláška č. 602/2006 Sb., kterou se mění vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných* [online]. c2003 – 2011b. [cit. 6.4.2011]. Dostupné z WWW: http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=602%2F2006+Sb&number2=&name=&text=
- Ministerstvo vnitra, *Vyhláška MD ČR O přepravním řádu pro veřejnou dráží a silniční osobní dopravu, č. 175/2005 Sb.* [online]. c2010d. Ministerstvo dopravy a spojů. [cit. 6.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb054-00.pdf>
- Ministerstvo vnitra, *Vyhláška ministerstva práce a sociálních věcí č. 182/1991 Sb.* [online]. c2003 – 2011a. [cit. 6.4.2011]. Dostupné z WWW: http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/699/place
- Ministerstvo vnitra, *Zákon č. 229/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 565/1990 Sb., O místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů* [online]. c2003 – 2011c. [cit. 6.4.2011]. Dostupné z WWW: http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=229%2F2003+Sb&number2=&name=&text=
- Pes pomůže o.s, *Základní údaje* [online]. c2005b. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: http://www.pes-pomuze.com/zakladni_udaje.html
- Pes pomůže, *Vodící pes* [online]. c2005a. [cit. 4.4.2011]. dostupné z WWW: http://www.pes-pomuze.com/vodici_pes.html
- Pes pro tebe o.s, *Náš výcvik* [online]. c2011c. [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.pesprotebe.com/nas-vycvik,28.html>
- Pes pro tebe o.s, *O nás* [online]. c2011b. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.pesprotebe.com/o-nas,1.html>

- Pes pro tebe o.s, *Výběr plemene* [online]. c2011a. [cit. 4.4.2011]. dostupné z WWW: <http://www.pesprotebe.com/vyber-plemene,33.html> (5.4.2011)
- Pestrá společnost o.p.s, *O nás* [online]. 2011. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.pestraspolecnost.cz/index.php/o-nas-main>
- PEŠATOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze speciální pedagogiky se zaměřením na tyflopédii 1. díl. Liberec* : Technická univerzita v Liberci, Fakulta pedagogická, Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky, 2005a. ISBN 80–7372–001–9.
- PEŠATOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze speciální pedagogiky se zaměřením na tyflopédii 2. díl. Liberec* : Technická univerzita v Liberci, Fakulta pedagogická, Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky, 2005b. ISBN 80–7372–004–3.
- PIPEKOVÁ, J. (ed.) *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno : Paido, 2006. ISBN 80–7315–120–0.
- Planeta zvířat, *Psi nahrazují lidské oči* [online]. c2005 – 2011. [cit. 6.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://casopis.planetazvirat.cz/070109-psi-nahrazujici-lidske-oci-1.html>
- Pomocné tlapy o.p.s, *Asistenční psy pro zdravotně postižené* [online]. c2009 – 2011b. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.pomocnetlapky.cz/cz/>
- Pomocné tlapy o.p.s, *Vodící psi* [online]. c2009 – 2011a. [cit. 4.4.2011]. dostupné z WWW: <http://www.pomocnetlapky.cz/cz/o-asistencnich-psech/asistencni-psi/vodici-psi-44.html>
- Pomocné tlapy o.p.s, *Výcvik asistenčních psů* [online]. c2009 – 2011c. [cit. 22.4.2011]. dostupné z WWW: <http://www.pomocnetlapky.cz/cz/nase-sluzby/vycvik-asistencnich-psu/vycvik-asistencnich-psu-34.html>
- RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍIKOVÁ, L. a kol. : *Speciální pedagogika*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80 – 244 – 1475 – 9
- Rolníka Brno o.s, [online]. 2011b. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.rolnicka-brno.cz/index.php/home.html>
- Rolníka Brno o.s, *Historie vodících psů ve světě* [online]. 2011a. [cit. 6.4.2011]. dostupné z WWW: <http://www.rolnicka-brno.cz/index.php/historie.html>
- Rolníka Brno o.s, *Popředávací kurzy* [online]. 2011c. [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.rolnicka-brno.cz/index.php/popredavaci-kurzy.html>

- ROPID, *Smluvní přepravní podmínky Pražské integrované dopravy* (platnost od 2.1.2011) [online]. c2008 [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: http://www.ropid.cz/tarif/Smluvni-prepravni-podminky-PID-%28metro,-tramvaje,-lanova-draha,-autobusy,-plavidla%29_s189x310.html#7-3-
- Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS, *Klasifikace zrakového postižení podle WHO* [online]. c2002 – 2011. [cit. 2.2.2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.sons.cz/klasifikace.php>>
- SONS ČR, *Schéma vývoje a transformace služeb pro zrakově postižené* [online]. c2002 – 2011. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/transformace.php>
- SVÁROSKÝ M., MACHÁČEK P., *Bílé hole*. 2010a
- Svárovský s.r.o., *Histiórie bílé hole* [online]. c2010b. [cit. 3.4.2011]. dostupné z WWW: dostupné z: <http://www.svarovsky.cz/historie.php>
- SVVP, *Podpora klientů* [online]. c2010d. [cit. 22.4.2011]. dostupné z WWW: <http://www.vodicipsi.cz/podporaklientu.htm>
- SVVP, *Předávání vodícího psa* [online]. c2010c. [cit. 22.4.2011]. dostupné z WWW: <http://www.vodicipsi.cz/predavanipsu.htm>
- SVVP, *Štěňata* [online]. c2010b. [cit. 22.4.2011]. dostupné z WWW: <http://www.vodicipsi.cz/stenata.htm>
- SVVP, *Vodící psi pro zrakově postižené* [online]. c2010a. [cit. 4.4.2011]. dostupné z WWW: <http://www.vodicipsi.cz/nasecinnost.htm>
- ŠANDEROVÁ, J., HEJHALOVÁ I. : *Sociální nerovnosti v kvalitativním výzkumu: Sborník z konference*. Praha : Institut Sociologických studií Fakulty sociálních věd Karlovy univerzity, 2007. ISBN 978–80–254–0812–4
- ŠVVP, *Přivítání* [online]. c2009 – 2011b. [cit. 9.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.vycvikvodicichpsu.cz/cs/index.php>
- ŠVVP, *Výcvik a příprava* [online]. c2009 – 2011c. [cit. 22.4.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.vycvikvodicichpsu.cz/cs/vodici-psi/vycvik-a-priprava.php>
- ŠVVP., *Historie* [online]. c2009 – 2011a. [cit. 6.4.2011]. dostupné z WWW: <http://www.vycvikvodicichpsu.cz/cs/vodici-psi/historie.php>
- VÁGNEROVÁ, M. : *Oftalmopsychologie dětského věku*. Praha : Karolinum, 1995. ISBN–80 7184 053 X.

- Vládní výbor pro zdravotně postižené občany, *Národní plán opatření pro snížení negativních důsledků zdravotního postižení, 1993* [online]. [cit. 14.6.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/npo93.pdf>
- WIENER, P.: *Prostorová orientace a samostatný pohyb zrakově postižených*. Praha: Institut rehabilitace zrakově postižených UK FHS, 2006. ISBN 80–239–6775–4

11 Seznam symbolů a zkratek

ADEu - Assistance Dogs Europe

ČZU – Česká zemědělská univerzita

KDVP – Klub držitelů vodících psů

MČR VVP – Mistrovství České republiky ve výkonu vodících psů

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

PO – Prostorová orientace

POSP – Prostorová orientace a samostatný pohyb

ROPID – regionální organizátor Pražské integrované dopravy

SVVP – Středisko výcviku vodících psů

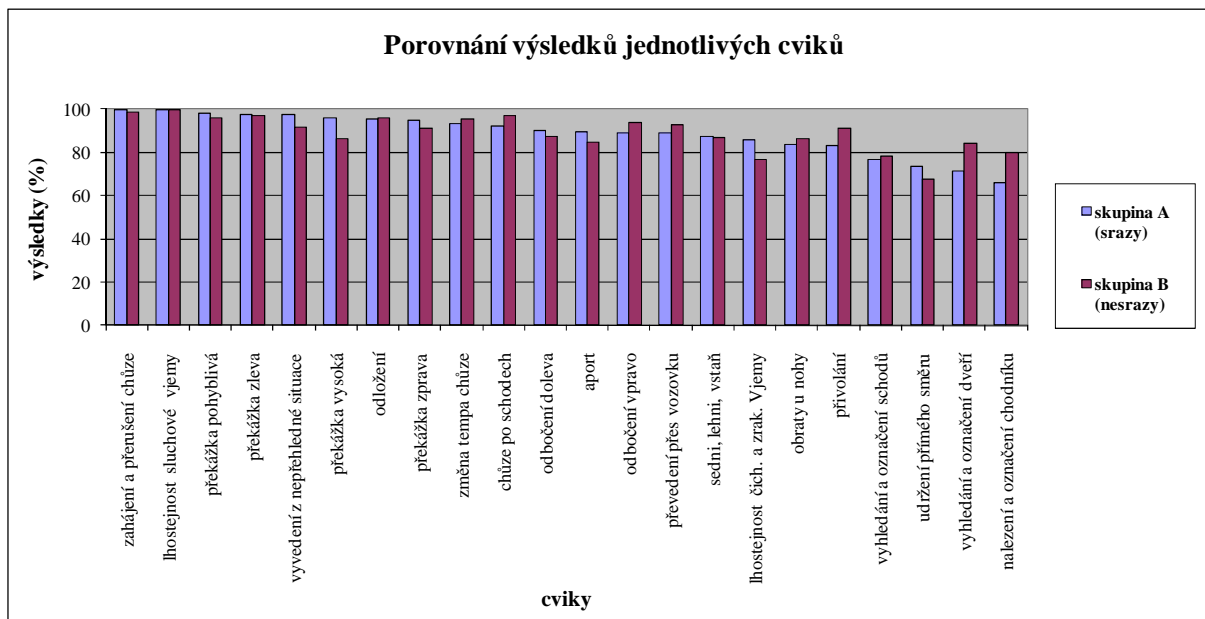
ŠVVP – Škola výcviku vodících psů

ÚZIS – Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

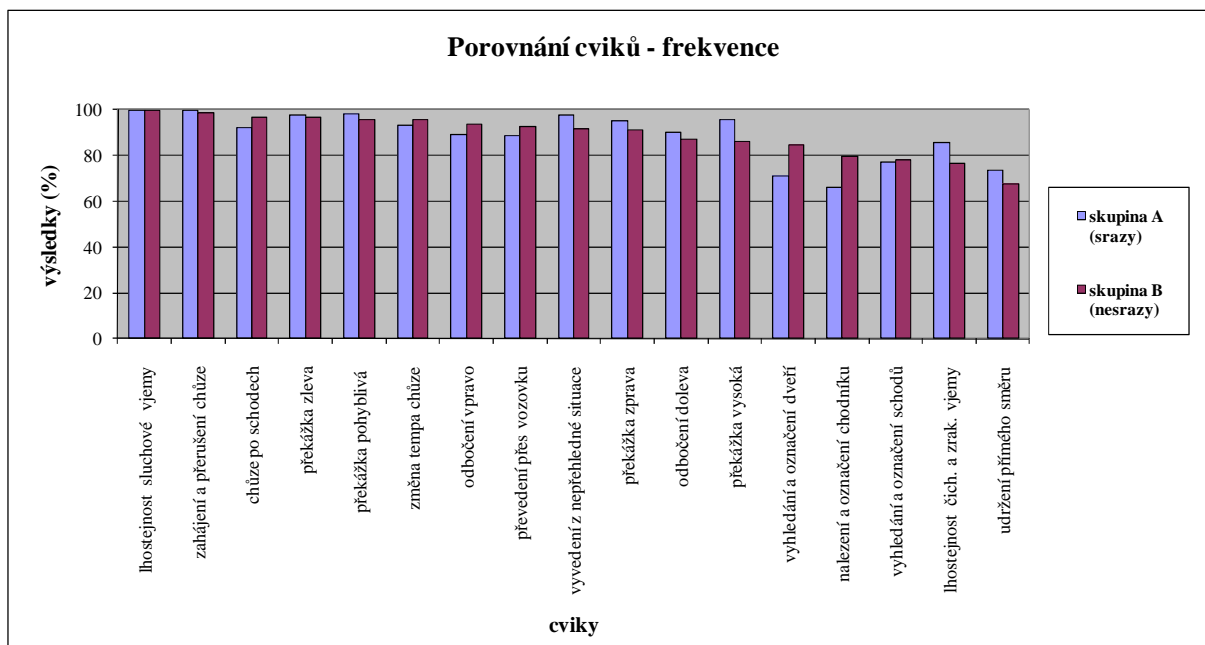
WHO - World Health Organisation (Světová zdravotnická organizace)

12 Přílohy

Příloha 1. Porovnání výsledků jednotlivých cviků

Příloha 2. Porovnání cviků frekvence

Příloha 3. Porovnání cviků poslušnosti

